

# Regeringens proposition

1989/90: 9

om arméns utveckling och  
totalförsvarets planeringssystem, m. m.



Prop.  
1989/90: 9

---

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 5 oktober 1989 för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

*Ingvar Carlsson*

*Roine Carlsson*

## Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i arméns utbildningssystem och fredsoorganisation, m. m. Förändringar föreslås även i marinens och flygvapnets utbildningssystem. Vidare redovisas resultatet av en granskning av totalförsvarets planeringssystem. Förslagen och redovisningarna grundar sig i huvudsak på ett betänkande av 1988 års försvarskommitté och innebär att regeringens handlingsfrihetslinje fullföljs avseende den framtida inriktningen av totalförsvaret.

Propositionen innehåller förslag till ändringar i värnpliktslagen (1941:967) som i huvudsak innebär att grundutbildningstiderna för värnpliktiga vid kustartilleriet förlängs samt att utbildningstiderna för depåvärnpliktiga vid marinen och flygvapnet förkortas till 7,5 månader.

Förslag lämnas också till ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga innebärande att s. k. förlängt familjebidrag kan utges till värnpliktiga som omfattas av försöken.

Av de brigadproducerande regementena läggs I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla ned och deras anläggningar avvecklas. P 6 anläggning i Kristianstad avvecklas.

Specialtrupperlagens organisation och lokalisering ändras i följande avseenden. Lv 7 omlokaliseras till Boden och dess nuvarande anläggning i Luleå avvecklas. Ing 1 i Södertälje samlokaliseras med P 10/Fo 43 i Strängnäs. I 21/Fo 23 i Sollefteå tar över ansvaret för en del av den utbildning som nu bedrivs vid Ing 3 i Boden. T 3 i Sollefteå och T 4 i Hässleholm läggs ned. I 21/Fo 23 och något av arméförbanden i Boden tar över ansvaret för

den utbildning som nu bedrivs vid T 3 och P 2 får ansvar för utbildningen vid T 4.

Arméns skolorganisation omstruktureras. Truppslagscenter bildas genom att truppslagsinspektörerna med truppslagsavdelningar i arméstaben slås samman med arméns strids- och skjutskolor samt övriga truppslagskolor. Sådana center lokaliseras till Motala (Kvarn) för infanteriet och kavalleriet, till Skövde för pansar- och trängtrupperna, till Kristinehamn för artilleriet, till Norrtälje för luftvärnet, till Eksjö för ingenjörtrupperna och till Enköping för signaltrupperna. Ett FN-center bildas i Upplands-Bro (Kungsängen) av arméstabens FN-avdelning och FN-skolan vid Ing 1. Omstruktureringen av skolorganisationen innebär i övrigt att huvuddelen av arméns nuvarande skolor läggs ned och att truppslagscentren får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolorna.

Försvarsområdesmyndigheter organiseras i Kalmar, Västerås, Växjö och Örebro för resp. försvarsområde.

Mellersta militärområdets nya stab och ledningsenheterna för militär-områdesförvaltningarna lokaliseras till Strängnäs.

## 1 Förslag till

### Lag om ändring i lagen (1989:403) om ändring i värnpliktslagen (1941:967)

Härigenom föreskrivs att 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) i momentets lydelse enligt lagen (1989:403) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

#### 27 §

##### *1. De värnpliktigas utbildningstid*

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, fackövningar, särskilda fackövningar och mobiliseringsövningar.

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid armén, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 220 och högst 245 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 325 och högst 360 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 395 och högst 450 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flottan, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G minst 385 och högst 425 dagar,
2. menig kategori F minst 325 och högst 455 dagar,
3. menig kategori E minst 505 och högst 525 dagar,
4. gruppbefäl minst 325 och högst 455 dagar,
5. plutonsbefäl minst 410 och högst 525 dagar eller, om den värnpliktige har avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen, minst 410 och högst 455 dagar,
6. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid kustartilleriet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

- |  |  |
|--|--|
| 1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar, | 1. menig kategori G eller F minst 240 och högst 265 dagar,   |
| 2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar,         | 2. menig kategori E minst 400 och högst 425 dagar eller, i befattning i kustjägarförband, minst 290 och högst 315 dagar, |

3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 380 och högst 405 dagar,
4. plutonsbefäl minst 410 och högst 435 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flygvapnet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. menig kategori E minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar, eller, i särskild befattning i underhålls- eller underrättelsetjänst, minst 260 och högst 300 dagar,
4. plutonsbefäl minst 335 och högst 360 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till någon av följande särskilda befattningar, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. apotekare minst 200 och högst 225 dagar,
2. läkare minst 200 och högst 225 dagar,
3. läkarassistent minst 230 och högst 255 dagar,
4. fältpräst minst 320 och högst 345 dagar,
5. personalvårdsassistent minst 320 och högst 345 dagar,
6. tekniker, vid armén minst 320 och högst 345 dagar och vid kustartilleriet minst 380 och högst 405 dagar,
6. tekniker vid armén minst 320 och högst 345 dagar,

7. systemtekniker vid flygvapnet minst 340 och högst 365 dagar,
8. metcorolog minst 340 och högst 365 dagar.

Värnpliktig, som uttagits till bevaknings- eller depåttjänst, skall fullgöra grundutbildning som omfattar vid

1. armén minst 220 och högst 245 dagar,
2. flottan minst 285 och högst 310 dagar,
3. kustartilleriet minst 285 och högst 310 dagar,
4. flygvapnet minst 310 och högst 335 dagar.

B. Värnpliktig vid armén, kustartilleriet och flygvapnet skall fullgöra högst fem och vid flottan högst två krigsförbandsövningar.

Krigsförbandsövning skall vid armén och kustartilleriet omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 21 eller, i särskilt kvalificerad befattning för menig, högst 25 dagar,
2. gruppbefäl högst 25 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 32 dagar.

Krigsförbandsövning skall vid flottan omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 15 eller, i särskilt

Värnpliktig, som uttagits till bevaknings- eller depåttjänst, skall fullgöra grundutbildning som omfattar minst 220 och högst 245 dagar.

B. Värnpliktig skall fullgöra vid armén och flygvapnet högst fem, vid flottan högst två och vid kustartilleriet högst fyra krigsförbandsövningar.

Krigsförbandsövning skall vid armén omfatta för värnpliktig i befattning för

Krigsförbandsövning skall vid marinen omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 15 eller, i särskilt

kvalificerad befattning för menig, högst 20 dagar,

kvalificerad befattning för menig eller i befattning för menig kategori E i kustjägarförband, högst 20 dagar.

2. gruppbefäl högst 20 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 32 dagar.

Krigsförbandsövning skall vid flygvapnet omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 15 dagar,
2. gruppbefäl högst 15 eller, i särskilt kvalificerad befattning för gruppbefäl, högst 22 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 22 dagar.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan tiden för krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst två dagar utöver den tid den värnpliktige eljest skall tjänstgöra.

Krigsförbandsövningarna inom armén får delas upp på två delövningar om sammanlagt högst 23 dagar för meniga och gruppbefäl och högst 30 dagar för plutons- och kompanibefäl.

Tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en fackövning. *En krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan får uppdelas i högst fyra delövningar.*

Tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en fackövning.

C. Värnpliktig i befattning för plutons- eller kompanibefäl samt värnpliktig i särskilt kvalificerad befattning för menig eller gruppbefäl kan åläggas att fullgöra högst fem särskilda övningar.

Särskild övning skall omfatta högst elva dagar vid armén och marinen samt högst fyra dagar vid flygvapnet.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av försvarsmaktens förband, kan åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Tiden för särskild övning får tagas i anspråk för särskild fackövning.

Vid flygvapnet får särskild övning uppdelas i två delövningar, om den värnpliktige medger det.

Lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga

Härigenom föreskrivs att lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

Utan hinder av 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) får försöksvis grundutbildningen för vissa värnpliktiga som är inkallade eller skall kallas in till grundutbildning med fastställd uttryckning senast den 31 augusti 1991 omfatta minst 150 dagar och högst 227 dagar för meniga kategori G, F och E vid armén och kategori G och F vid marinen.

Försöken får omfatta högst 5 500 värnpliktiga vid armén och högst 500 värnpliktiga vid marinen för varje utbildningsår.

*Värnpliktiga som omfattas av försöken med förkortad grundutbildning och tjänstgör kortare tid än 180 dagar skall ha rätt till familjepenning eller bostadsbidrag enligt bestämmelserna i 16 § familjebidragslagen (1978:520). Därvid skall vad som i dessa bestämmelser sägs om 180 dagar i stället avse 135 dagar.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 oktober 1989

Närvarande: Statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Lööv.

Föredragande: Statsrådet R. Carlsson

---

## Proposition om arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m. m.

### 1 Inledning

Riksdagen beslutade i samband med 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, FöU11, rskr.310) att ytterligare underlag om arméns utveckling borde tas fram och redovisas under 1988, för riksdagsbeslut 1989. Inriktningen borde främst vara att höja utbildningsnivån inom armén.

I mars 1987 gav regeringen överbefälhavaren i uppdrag att genomföra kompletterande utredningar rörande arméns långsiktiga utveckling, främst utbildningssystem och fredsorganisation, utvecklingen av den operativa ledningen och produktionsledningssystemet inom försvarsmakten samt konsekvenserna härav för marinen, flygvapnet och de s. k. huvudprogram 5 – myndigheterna.

Överbefälhavaren redovisade sitt uppdrag i september 1988 i försvarsmaktsutredning 1988 (FU 88).

I december 1988 tillkallade jag en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att granska, överväga och lämna förslag om totalförsvarets fortsatta utveckling m. m.

Kommittén som antog namnet 1988 års försvarskommitté, FK 88, lämnade i juni 1989 ett delbetänkande om arméns utveckling och försvarets planeringssystem (SOU 1989: 46). Till protokollet i detta ärende bör fogas sammanfattningen av kommitténs betänkande (*bilaga*).

Med anledning av frågornas omfattande karaktär vill jag först ge en allmän bakgrund och redovisa varför det är nödvändigt att snarast möjligt genomföra vissa förändringar avseende arméns utveckling.

Jag avser att i detta sammanhang även behandla av överbefälhavaren och chefen för marinen framlagda förslag avseende marinens särskilda utbildningssystem.

Avslutningsvis kommer jag att redovisa mina överväganden i fråga om totalförsvarets planeringssystem.

## 2 Bakgrund

### 2.1 Arméns utveckling m. m.

Till grund för mina överväganden och förslag ligger regeringens bedömning, såsom framhålls i prop. 1988/89:80 att det inte är lämpligt eller ens möjligt att uppskjuta beslut i alla frågor till nästa försvarsbeslut. Det råder i dag inte balans mellan uppgifter och resurser inom armén. Arméns fredsorganisation är dessutom för stor och måste anpassas till dagens och framtidens krav. Överbefälhavaren har också bl. a. i sitt perspektivplaneunderlag, angett att en förändring av främst arméns fredsorganisation och utbildning bör genomföras och att den utgör en viktig grund inför de vidare överväganden om krigsorganisationens omfattning som erfordras inför ett nytt totalförsvarsbeslut år 1991.

Utgående från verksamheten inom försvaret efter 1987 års försvarsbeslut har principen om handlingsfrihet en central ställning i regeringens arbete inför nästa försvarsbeslut år 1991. I prop. 1988/89:80, föreslog jag därför vissa förstärkningar till den militära utgiftsramen för att i flera väsentliga avseenden upprätthålla handlingsfrihet. Riksdagen har sedermera godtagit dessa förslag (FöU 1988/89:14) liksom även de förslag som innebär ställningstaganden till vissa av de av överbefälhavaren i FU 88 förordade förändringarna avseende bl. a. arméns utbildningssystem och krigsorganisation.

Jag kan nu i överensstämmelse med försvarskommittén, konstatera att de åtgärder som nu erfordras har sin grund i 1987 års försvarsbeslut och syftar till att åstadkomma förbättringar i främst arméns utbildning samt till en balans mellan uppgifter och resurser.

Svårigheterna att förverkliga försvarsbeslutets innehåll med avseende på det militära försvaret som helhet ändrar enligt min mening inte förutsättningarna för och giltigheten i denna inriktning. Överbefälhavarens försvarsmaktsutredning (FU 88) utmynnar dessutom i en kraftfull argumentation för tidiga statsmaktsbeslut avseende flertalet redovisade förslag till organisationsförändringar. Ett tidigt beslut är angeläget, bl. a. av hänsyn till berörd personals behov av besked samt av hänsyn till organisationens effektivitet. Försvarskommittén understryker betydelsen härav i sitt betänkande.

Enligt min mening kan vi genom de nu föreliggande förslagen vidmakthålla den av regeringen fastlagda handlingsfrihetsprincipen. Beslut avseende arméns fredsorganisation kan fattas i år utan att ställningstaganden som berör inriktningen av totalförsvaret i nästa försvarsbeslut föregrips. Mina förslag till förändrad fredsorganisation gör det möjligt att utbilda och organisera såväl en större som en mindre krigsorganisation än den vi för närvarande har.

Jag vill också understryka vikten av att de åtgärder och besparingar som föreslås måste genomföras fullt ut då de är en förutsättning dels för att förstärka vissa funktioner, dels för att genomföra de investeringar och reformer som följer av propositionen.

Det nuvarande planeringssystemet för försvaret – försvarets planerings- och ekonomisystem (FPE-systemet) – infördes efter riksdagens beslut år 1970 (prop. 1970:97, SU 203, rskr. 420).

Riksdagen har sedermera uttalat (FöU 1979/80:18, rskr. 326) att FPE-systemet skall vara ett samlat ledningssystem för all verksamhet i fred för det militära försvaret samt (FöU 1984/85:11, rskr. 388) att principerna med s. k. perspektivstudier och programplanering skall vara vägledande också för ledningen av totalförsvarets civila delar.

En huvuduppgift för planeringssystemet är att ge regering och riksdag ett underlag för styrningen av totalförsvaret på lång och kort sikt. En annan huvuduppgift är att ge information för analyser av produktiviteten och effektiviteten inom försvarssektorn. Tre grundläggande principer har genomstrukturerat utformningen av FPE-systemet nämligen

- långsiktighet i planeringen,
- decentralisering av genomförandet samt
- målstyrning.

Långsiktigheten i planeringen bygger på ett sammanhängande system av lång- och kortsiktiga planer med tillhörande planeringsprocesser. De mest långsiktiga planerna är perspektiv- och systemplaner där tidshorizonten i allmänhet är minst 10–15 år. På mellanlång sikt finns programplaner som täcker upp till två försvarsbeslutsperioder. I det korta perspektivet finns verksamhetsplaner och budgetar.

För en närmare beskrivning av det militära försvarets planerings- och ekonomisystem hänvisar jag till 1988 års försvarskommittés betänkande (SOU 1989:46) Arméns utveckling och försvarets planeringssystem, bilaga.

Enligt min mening har FPE-systemet i sin tillämpning inte till alla delar fungerat på avsett sätt. Ett speciellt problem har varit att planerad verksamhet i allt för hög omfattning inte kunnat genomföras. Dessa problem med den bristande säkerheten i planeringen blev särskilt tydliga i samband med 1987 års försvarsbeslut.

Jag anförde i propositionen inför det senaste försvarsbeslutet (prop. 1986/87:95, s.56) bl. a. att osäkerheten i de beräknade kostnaderna för inplanerad verksamhet måste anses betydande och att det var min avsikt att följa frågan under försvarsbeslutsperioden och att återkomma till regeringen med förslag till åtgärder för att öka säkerheten i planeringen.

Efter försvarsbeslutet 1987 stod det klart att avsedd verksamhet inte kunde genomföras inom givna ramar. Överbefälhavaren anmälde detta i sin programplan 1988–92.

Försvarsbeslutet 1987 angav flera särskilda åtgärder som skulle genomföras. Inom armén och marinen gjordes dock avsevärda avsteg från dessa intentioner redan i programplanen 1988–92. Bl. a. senarelades och reducerades anskaffningen av luftvärn, transporthelikoptrar, ubåtar och tung kustrobot. Avsett utrymme för arméns materiella förnyelse under 90-talet inplanerades för andra ändamål. Totalt omfattade dessa förändringar inom det militära försvaret enligt överbefälhavaren ca 2 miljarder kr. för

perioden 1987–97. Därutöver senarelades eller utgick vissa andra materielobjekt. Dessutom reducerades repetitionsutbildningen för sammanlagt nära 6 miljarder kr. under samma period.

I programplan 1989–92 redovisar överbefälhavaren att verksamhet för ca 20 miljarder kr. enligt försvarsbeslutets intentioner för perioden fram till år 1997 har senarelagts eller utgått ur planeringen.

Jag hänvisar till 1988 års försvarskommittés betänkande (SOU 1989:46, s. 91–95) för en närmare bakgrundsteckning till problemen med den bristande säkerheten i planeringen i samband med 1987 års försvarsbeslut.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att det är angeläget att säkerheten väsentligt ökas i det fortsatta arbetet med försvarsplaneringen. 1988 års försvarskommitté har därför fått i uppdrag (Dir 1988:67) att tidigt i sitt arbete granska totalförsvarets planeringssystem och därvid särskilt belysa de mekanismer som medförde att det underlag som lämnades inför 1987 års beslut var så bristfälligt, främst för det militära försvaret. Kommittén skulle sedan utifrån sin analys föreslå förändringar i planeringssystemets utformning och eventuella andra åtgärder för att förbättra säkerheten i planeringen. Jag återkommer med en sammanfattning av kommitténs förslag i dessa delar och med min egen bedömning i anslutning härtill.

### 3 Arméns utbildning och förbandsomsättning

#### 3.1 Bakgrund och allmänna överväganden

Jag vill inledningsvis framhålla att allmän värnplikt även fortsättningsvis bör utgöra grunden för den svenska försvarsmaktens personalförsörjning. Härigenom ges det militära försvaret en fast folklig förankring.

Målet för värnpliktstjänstgöringen skall vara att ge de värnpliktiga den utbildning som krävs för att de skall kunna lösa uppgifter i försvarsmaktens krigsorganisation och för att i fred och under neutralitet kunna bidra till att upprätthålla beredskapen. Utbildningen skall alltså dels skapa och vidmakthålla krigsförband med förmåga att lösa sina stridsuppgifter direkt efter mobilisering, dels vara så organiserad att olika beredskapsuppgifter i fred kan lösas.

1988 års försvarskommitté har liksom 1983 års värnpliktsutbildningskommitté i betänkandet (SOU 1984:71) Värnplikten i framtiden ansett att man bör dela in värnpliktstjänstgöringen i grundtjänstgöring och fortsättningstjänstgöring. I grundtjänstgöringen skall i första hand ingå grundutbildning men även beredskapstjänst skall kunna ingå. I fortsättningstjänstgöringen skall främst ingå repetitionsutbildning med olika typer av övningar. Även beredskapstjänst skall kunna ingå.

Det får anses ingå i den nu arbetande värnpliktslagutredningens (Fö 1988:01) uppdrag att överväga om det finns skäl att införa nya begrepp med ny innebörd avseende värnpliktstjänstgöringen. Jag vill dock i detta sammanhang framhålla att beredskapstjänst redan nu ingår i grund- och repetitionsutbildningen.

Det är enligt min mening viktigt att slå fast att huvudsyftet med grund-

och repetitionsutbildningen skall vara att skapa och vidmakthålla krigsförband, även om beredskapstjänstgöring är en nödvändig del av denna utbildning. Styrande för utbildningen av krigsförbanden skall vara de uppgifter som resp. förband skall kunna lösa enligt fastställda mål och operativa planer.

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att det finns balans mellan uppgifter och resurser. En viktig utgångspunkt för mina fortsatta överväganden är vidare att det bör råda balans mellan materielns och personalens kvalitet inom förbanden. Jag vill härvid erinra om de brister i utbildningssystemet och förbandens utrustning som har anmälts av överbefälhavaren i försvarsmaktsutredningen FU 88 och bestyrkts av försvarskommittén.

Överbefälhavaren har i sitt utredningsarbete prövat möjligheterna till en ökad differentiering av bl.a. territorialförsvarets uppgifter och därvid redovisat förslag till förändringar av målen för olika förbandstyper.

Dessa förslag, vilka kommer att närmare redovisas i det följande, utgör enligt försvarskommitténs mening en rimlig utgångspunkt för de åtgärder som bör vidtas för att skapa den nödvändiga balansen mellan uppgifter och resurser.

Följande krav bör enligt överbefälhavaren ställas på förbanden.

- Fältförbanden skall kunna lösa sina huvuduppgifter direkt efter mobilisering eller beredskapsinkallelse.
- För förbandsenheter inom brigaderna skall grundutbildningen, i förekommande fall avslutad med grundläggande krigsförbandsövning, resultera i en utbildningsnivå som helt uppfyller förbandsmålen för bataljoner och förstärkta bataljoner. Krigsförbandsövningar skall resultera i samma förmåga hos brigaderna.
- De viktigaste territoriella förbanden skall kunna lösa alla sina stridsuppgifter direkt efter mobilisering eller beredskapsinkallelse. Denna förmåga skall uppnås antingen under grundutbildningen (grundrekryterade förband) eller genom kompletterande utbildning i samband med repetitionsutbildningen (överföringsrekryterade förband).
- Övriga territoriella förband bör ha lägst godtagbar förmåga, dvs. vissa undantag från målen för förbanden får göras. Undantagen får dock inte nedsätta förmågan att lösa förbandens huvuduppgifter.

Kommittén har inte något att erinra mot de målformuleringar som nyss har redovisats men understryker vikten av att pågående arbete med att utveckla systemet för värdering av krigsförbanden, den s.k. programvärderingen, fullföljs. Dagens utvärderingssystem medger enligt kommitténs mening inte en tillräckligt noggrann uppföljning av vare sig utbildningsresultat eller krigsorganisationens status.

Jag delar kommitténs uppfattning i denna fråga.

**Min bedömning:** Förbandsomsättningen görs mer flexibel än i nuvarande system så att förbandens förmåga att lösa krigsuppgifterna och de lokala produktionsförutsättningarna i högre grad än för närvarande blir styrande när förbanden skall omsättas.

**Försvarskommitténs bedömning:** Överensstämmer i allt väsentligt med min bedömning.

**Skälen för min bedömning:** Den nuvarande grundläggande uppbyggnaden av utbildningssystemet innebärande grundutbildning och en kontinuerligt återkommande repetitionsutbildning bör enligt min mening behållas. Denna utbildning skall ge krigsförbanden förmåga att lösa sina uppgifter direkt efter en snabbt genomförd mobilisering.

Huvuddelen av de värnpliktiga bör alltså grundutbildas för en första krigsplacering i fältförbanden – brigader jämte fördelningsförband – för att vid en senare tidpunkt överföras till territorialförsvaret.

Personalen förs i dagens system över från fältförbanden till territorialförsvaret på ett förhållandevis stelt sätt, dvs. överföringen sker efter ett givet antal år. Enligt försvarskommitténs uppfattning bör det i högre grad vara den värnpliktiges förmåga i sin befattning och förbandens förmåga att lösa sina krigsuppgifter som styr omsättningstidpunkten. Jag delar uppfattningen att krigsförbandens reella förmåga mer än tidigare bör få påverka olika ingrepp i förbanden. Den ökade flexibiliteten i förbandsomsättningen får dock inte medföra minskade produktionsvolymen vid utbildningsförbanden så att det s. k. kvarståndeläget förvärras.

Kommittén anser att den av överbefälhavaren föreslagna inriktningen – att krigsförbandscheferna skall ges större ansvar för utvecklingen av sina förband – skapar bättre förutsättningar för att förbandsomsättningen sker med erforderligt hänsynstagande till förbandens krigsduglighet än nuvarande system. Jag delar denna uppfattning.

En viktig utgångspunkt vid valet av princip för förbandsomsättningen är det krav på samövning och samträning som gäller för krigsförbanden. Om förbanden ges möjlighet till samövning och samträning under grundutbildningen och de därefter kan överföras till krigsorganisationen behålls den samhörighetskänsla som samarbetet under grundutbildningen ger och som är av stort värde för stridseffekten.

Principen med grundutbildning av kompletta krigsförband, som i stor utsträckning tillämpas redan i dag, bör enligt min mening behållas och vidareutvecklas. Behovet av systemkunskap talar för att man bör söka lösningar som gör det möjligt att samtidigt grundutbilda en hel bataljon, vilken efter grundutbildning i sin helhet kan tillföras krigsorganisationen. Av olika skäl kan emellertid avsteg behöva göras från denna princip.

Överbefälhavarens förslag till kommittén innebär i korthet en flexibel förbandsomsättningsperiod som mer än nu styrs av förbandens status och de lokala produktionsförutsättningarna. Strävan är att så långt möjligt grundutbilda i hela bataljoner, främst vad gäller infanteri- och norrlands-

brigadernas skyttebataljoner. Av olika skäl skulle en utbildning av hela bataljoner vid pansar- och de mekaniserade förbanden medföra mycket höga kostnader, varför överbefälhavaren har utgått från att utbildningen av dessa förband allttjämt i huvudsak bör ske i reducerade bataljoner. Även vissa andra förband bör enligt överbefälhavaren grundutbildas i reducerade bataljoner.

Försvarskommittén har, utöver överbefälhavarens förslag, granskat ett alternativ som innebär en mycket kort tid (ca fem år) för den värnpliktige i fältförbanden.

En kort förbandsomsättning kräver emellertid mer resurser än ett system med en längre omsättningstid, bl. a. genom att ett större antal värnpliktiga skulle behöva ges minst 7,5 månaders grundutbildning. Vidare innebär en kort förbandsomsättning ökade driftkostnader i form av övnings- och underhållskostnader samt ett större befälsbehov. Det senare konstitueras av utbildningsbehovet, inte av krigsorganisationens behov. En kort förbandsomsättningsperiod, generellt tillämpad, skulle medföra en ökad förslitning på brigadernas materiel, eftersom denna skulle behöva utnyttjas i utbildningen med tätare intervall. Detta gäller särskilt de mekaniserade förbanden.

Vid de regementen som utöver brigadförbanden har ansvar för grundutbildning av fristående bataljoner skulle ett system med kort omsättningsperiod för brigadförbanden innebära att omsättningen av dessa bataljoner måste genomföras på ett mindre rationellt sätt.

Ett system med en långsammare förbandsomsättningstid, upp till 10–12 år, medger slutligen att två brigader kan utbildas vid ett och samma regemente.

Jag delar försvarskommitténs uppfattning att det, utöver ekonomiska skäl, finns skäl som talar för att man inte generellt bör tillämpa principen med kort förbandsomsättning.

### 3.3 Grundutbildning

**Min bedömning:** Grundutbildningen bör differentieras ytterligare i förhållande till dagens system. Värnpliktiga bör grundrekryteras och direktutbildas för vissa territorialförsvarsförband. Värnpliktiga läkare i den militära sjukvårdsorganisationen bör göra sin grundutbildning i en följd och vara befälsuttagna. Kompletterande militärmedicinsk utbildning ges efter genomförda medicinska studier.

**Försvarskommitténs bedömning:** Överensstämmer i allt väsentligt med min bedömning.

**Skälen för min bedömning:**

### 3.3.1 Grundutbildningstidens längd

Som har framhållits tidigare är det den sammanlagda effekten av grund- och repetitionsutbildningen som skall ge krigsförbanden deras förmåga att lösa sina uppgifter.

För förbandsenheter inom brigaderna och de stödförband som grundrekryteras föreslår kommittén oförändrade grundutbildningstider med en kortaste utbildningstid om 7,5 månader. Överbefälhavaren understryker dock det önskvärda i att utöka tiden till 8 månader för vissa grupper men anser att detta av främst personella men också ekonomiska skäl inte är möjligt att genomföra före år 1997.

Jag konstaterar att försök pågår med grundutbildningens längd. Effekterna av det arbete som för närvarande pågår i syfte att effektivisera utbildningen, resultatet av förväntade befälsförstärkningar och införandet av förstegsutbildning för befälsvärnpliktiga kommer att utvärderas. I avvaktan på detta bör inte några beslut fattas i dessa frågor.

I övrigt delar jag kommitténs uppfattning i dessa delar.

Kommittén har övervägt möjligheterna till en ytterligare differentiering genom minskning av grundutbildningstiderna för vissa grupper av värnpliktiga inom fältförbanden.

Kommittén har dock, i likhet med 1983 års värnpliktsutbildningskommitté, funnit att de fördelar som uppnås med en sammanhållen utbildning i en organisation så lik krigsorganisationen som möjligt är så stora att de inte kan uppvägas av de ekonomiska besparingar som en begränsad ytterligare differentiering av grundutbildningstidens längd skulle kunna medföra. Jag delar denna uppfattning.

Grundutbildningens längd för övriga värnpliktiga bör däremot av olika skäl differentieras i större omfattning än för närvarande.

Den krigsorganisationsstruktur som ligger till grund för övervägandena om utbildningssystemet innebär att ett antal värnpliktiga kan grundrekryteras till och direktutbildas för territorialförsvarsförbanden.

Överbefälhavaren har i FU 88 bl. a. redovisat ett förslag om särskilda förband för skydd av viktiga objekt inom totalförsvaret. För dessa föreslås en grundutbildningstid om endast ca tio veckor. För att få erforderligt beslutsunderlag i frågan har överbefälhavaren föreslagit att försök med dessa s. k. skyddsförband skall få genomföras.

Enligt min mening är de av överbefälhavaren anmälda behoven av förband för skydd av viktiga objekt inom totalförsvarets infrastruktur välgrundade. Jag anser emellertid i likhet med kommittén att överbefälhavarens förslag i denna del av såväl principiella som andra skäl inte kan godtas.

Kommitténs bedömning är att grundutbildningen för dessa förband bör kunna genomföras på en kortaste tid av ca 5 månader för meniga värnpliktiga samt 12 resp. 7,5 månader för pluton- och gruppchefer. Jag delar denna bedömning. Riksdagen har nyligen beslutat lag (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga. Regeringen har i förordningen (1989:624) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga närmare preciserat villkoren för försöken, bl. a. att utbild-

ningstiden för vissa kategorier skall vara 150 dagar. Jag kan vidare konstatera att 1988 års försvarskommitté har 5 månaders utbildning för territorialförsvarsförband som en förutsättning för sina ställningstaganden, varför jag förordar att detta får utgöra grunden för den fortsatta planeringen av utbildningen för dessa förband.

Försöken med förkortad grundutbildning omfattar inte befälsuttagna värnpliktiga. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

En särskild kategori av territorialförsvarsförband är de s. k. stadsskyttebataljonerna. Dessa avses få en grundutbildning med inriktning på strid i storstadsområdena. Mot bakgrund av den speciella miljö i vilka dessa förband skall uppträda bedömer överbefälhavaren att den kortaste grundutbildningstiden bör vara 7,5 månader. Jag har inte något att erinra mot detta men anser att man bör ytterligare pröva behovet av att även ge vissa andra förband inom det territoriella försvaret motsvarande grundutbildningstid om 7,5 månader. Som exempel härpå vill jag särskilt peka på förband speciellt avsedda för försvar av de viktigaste hamnarna och andra förstahandsmål för angräparn samt förband avsedda för gränsområden i övre Norrland. Försöken kan genomföras utan ändringar i värnpliktslagen.

Personalförsörjningen till förråds- och verkstadsorganisationen sker i dag i huvudsak genom överföringsrekrytering. Förmågan hos dessa förband är för närvarande begränsad. För att förbättra krigsdugligheten föreslår överbefälhavaren att förbanden i huvudsak grundrekryteras. Genom att grundutbilda personal för förråds- och verkstadsorganisationen kan de värnpliktiga i viss utsträckning utnyttjas även för att upprätthålla materielberedskapen i fred och därmed utgöra en viktig del av mobiliseringsberedskapen. Överbefälhavaren bedömer att grundutbildningstidens längd med hänsyn till uppgifterna bör vara ca 10 månader.

Enligt kommitténs mening är förråds- och verkstadsorganisationen en viktig del av krigsorganisationen och åtgärder måste vidtas för att förbättra dessa förbands förmåga. Det är vidare enligt kommittén väsentligt att öka mobiliseringsberedskapen. Den kan ökas genom att komplettera den civilanställda personalen med värnpliktiga. Dessa skall, efter genomförd grundutbildning, krigsplaceras. Förutsättningar måste skapas för att de civilanställda skall kunna verka som arbetsledare för de värnpliktiga i enlighet med förslagen i personalutvecklingsutredningens betänkande (SOU 1988: 12) Civil personal i försvaret.

För värnpliktiga avsedda för verkstadsorganisationen kan, med hänsyn till uppgifterna, ca 10 månaders grundutbildning vara erforderlig. Försök bör emellertid genomföras innan utbildningstiden slutligt fastställs.

Utbildningstidens längd för värnpliktiga i förrådsorganisationen bör enligt kommitténs mening prövas ytterligare. En rimlig utgångspunkt bör härvid vara utbildningstiden för depåvärnpliktiga inom armén, dvs. 7,5 månader.

Jag delar kommitténs uppfattning. Försöken kan genomföras utan ändringar i värnpliktslagstiftningen eller annat särskilt ställningstagande av riksdagen.

### 3.3.2 Den årliga värnpliktskontingenten

Den årliga värnpliktskontingentens storlek styrs av krigsorganisationens storlek, förbandsomsättningssystemets utformning men också av principen om allmän värnplikt. Av omsorg om de yngsta värnpliktigas yrkes- och studieambitioner före och efter grundutbildning samt av kostnadsskäl bör alla möjligheter tillvaratas för att säkerställa att huvuddelen av de värnpliktiga får påbörja sin grundutbildning redan ett år efter inskrivningen samtidigt som vissa av dem bör medges att vänta med att påbörja sin grundutbildning i två till tre år. En ytterligare ökning upp till fyra år är enligt min mening oacceptabel. En s. k. värnpliktspuckel har efter hand byggts upp, vilket innebär att det för närvarande finns ca 40 000 inskrivna värnpliktiga som väntar på att få genomföra sin grundutbildning. Detta antal kommer med nuvarande utbildningsresurser att öka fram till 1990-talets mitt för att då uppgå till drygt 50 000 värnpliktiga.

Statistiska centralbyrån (SCB) har nyligen redovisat 1989 års befolkningsprognos, i vilken förutses en ökning av befolkningen jämfört med 1986 års prognos. Enligt värnpliktsverket förändrar inte SCB:s prognos de bedömningar om det årliga antalet värnpliktiga som har legat till grund för överbefälhavarens förslag. Jag har inte något att erinra mot värnpliktsverkets syn i denna fråga.

Med hänsyn till bristen på yrkesofficerare i armén bedömer överbefälhavaren att det antal värnpliktiga som årligen tas in för grundutbildning i armén bör uppgå till ca 36 000. Detta innebär att den önskvärda balansen i det s. k. kvarståendeläget kan uppnås först i början på 2000-talet. Detta är dock en avsevärd förbättring jämfört med tidigare. Om vissa territorialförsvarsförband grundutbildas under ca 5 månader, kan – om befälsläget tillåter det – flera utbildningsomgångar per år genomföras. Detta skulle öka det antal värnpliktiga som årligen kan utbildas, vilket skulle medföra att kvarståendeläget förbättras.

Enligt min mening är det angeläget att ansträngningarna fortsätter att så snart det är möjligt uppnå den önskvärda balansen.

### 3.3.3 Utbildningsalternativ

Grundutbildningen måste enligt överbefälhavaren förläggas så att tillräcklig tid ges för förbandsutbildning i den miljö där förbanden huvudsakligen är avsedda att användas. Antalet utbildningsalternativ bör också vara få för att säkerställa samövningar i högre förband.

Som framgår av det följande (avsnittet 3.5) avses i första hand territorialförsvarsförband under grundutbildning utnyttjas för beredskapsuppgifter. Därmed minskar kravet på att anpassa utbildningsalternativen för fältförbanden för att säkerställa erforderlig beredskapstäckning under året. Överbefälhavaren redovisar tre olika utbildningsalternativ, ett för förbanden i norra delen av Sverige med utryckning i mars, ett för övriga delar av Sverige med utryckning i maj samt ett alternativ för att tillgodose kraven på övnings-trupp för skolor med utryckning i augusti.

Enligt kommitténs uppfattning tillgodoser de föreslagna utbildningsalternativen de tidigare angivna kraven. Jag delar denna uppfattning.

### 3.3.4 Utbildning av värnpliktiga läkare i den militära sjukvårdsorganisationen

Värnpliktiga läkare utbildas i dag på två olika sätt. Det ena är grundutbildning uppdelad på tre eller flera tjänstgöringsperioder under pågående medicinsk utbildning. Det andra är att läkare tas ut efter genomförd civilmedicinsk utbildning och militärmedicinsk fackutbildning vid försvarets sjukvårdshögskola. Detta förfaringssätt tillämpas för huvuddelen av läkarna, ca 75 procent. Dessa har dessförinnan genomfört "ordinarie" grundutbildning.

Den på flera tillfällen uppdelade tjänstgöringen ger enligt överbefälhavaren inte tillräckliga allmänmilitära kunskaper och medför otillräcklig ledarskapsutbildning.

Mot bakgrund av det nyss anförda anser kommittén att samtliga värnpliktiga läkare bör tas ut genom att befälsuttagna efter genomförd grundutbildning och därpå genomförda medicinska studier ges ändrad uttagning och att kompletterande militärmedicinsk utbildning därefter genomförs i form av fackkurser. Jag delar kommitténs uppfattning. En sådan ordning rymms inom nuvarande värnpliktslagstiftning.

## 3.4 Repetitionsutbildning

**Min bedömning:** Repetitionsutbildningens omfattning och frekvens bör differentieras i förhållande till nuvarande system.

**Försvarskommitténs bedömning:** Överensstämmer i allt väsentligt med min bedömning.

**Skälen för min bedömning:** Överbefälhavaren föreslår vissa förändringar i repetitionsutbildningssystemet. Erfarenheter från dagens system är enligt överbefälhavaren att uppsatta mål ofta inte uppnås under grundutbildningen och att bristerna inte kan täckas under repetitionsutbildningen. Vidare konstaterar överbefälhavaren att ett antal befattningshavare i förbanden, i första hand chefer, inte deltar i övningarna främst på grund av att anstånd har beviljats. Dessutom är tiden mellan repetitionsutbildningstillfällena för lång för flera personalkategorier.

Om grundutbildningen förändras så att målen i högre grad nås, kan repetitionsutbildningen i första hand ägnas åt förbandsutbildning för att vidmakthålla och utveckla förbandets förmåga.

Mot denna bakgrund kan repetitionsövningarna vara kortare än de nuvarande. För många förband bör övningarna genomföras med mindre tidsmellanrum än f. n. Tiden mellan övningarna bör fastställas för olika förbandsgrupper och därefter ligga fast. Varje övnings innehåll bör anpassas efter utbildningsbehovet, m. m.

Jag anser att repetitionsutbildningen under senare år har urholkats på ett icke acceptabelt sätt. Det är inte enbart av ekonomiska skäl som bristerna har uppstått. De avgångar som överbefälhavaren pekat på har också medfört väsentliga brister i förbandens krigsduglighet. Det är enligt

min mening nödvändigt att förändra repetitionsutbildningens karaktär och därmed återinföra en planmässig repetitionsutbildning.

Genom den differentiering som kommittén föreslår blir det möjligt att uppnå förbättringar. Jag anser dock att effekterna av de förkortade övningstiderna noga bör följas upp.

Överbefälhavarens förslag att införa s. k. befattningsövningar bör enligt kommitténs mening genomföras. Övningarna är bl. a. en förutsättning för att man med behållande av utbildningsmålen skall kunna reducera krigsförbandsövningarnas längd. Jag delar kommitténs uppfattning och vill framhålla att en sådan reform ryms inom nuvarande värnpliktslag. Som jag ser det bör de särskilda övningarna inom repetitionsutbildningssystemet kunna utnyttjas för befattningsövningar av det slag som överbefälhavaren föreslår.

### 3.5 Beredskap

**Min bedömning:** Beredskap upprätthålls främst genom att ianspråkta sådana värnpliktiga som grundutbildas för territorialförsvarsförband.

**Försvarskommitténs bedömning:** Överensstämmer i allt väsentligt med min bedömning.

**Skälen för min bedömning:** Försvarsmaktens åtgärder för att möta ett militärt angrepp skall enligt 1987 års försvarsbeslut utgå från den svåraste situationen, nämligen att angreppet inleds efter endast kort militär förvarning, dvs. i en situation då vi inte har hunnit mobilisera. Detta ställer enligt kommittén mycket höga krav på mobiliseringsberedskapen och insatsförmågan direkt efter mobilisering. Strid skall kunna upptas innan mobilisering har slutförts. Kraven på förmåga att möta ett angrepp före mobilisering bör enligt överbefälhavaren tillgodoses med förband som ingår i grundorganisationen.

Viktiga förstahandsmål för angriparen skall kunna försvaras, blockeras eller förstöras och särskilt känsliga delar av infrastrukturen skall kunna skyddas. Dessa uppgifter bör enligt kommittén främst åläggas försvarsområdesförband inom ramen för den tillämpade utbildningen under senare delen av grundutbildningen. Dessa förband skall kunna sättas in samlat inom det egna militärområdet under gemensam ledning och bör vid behov även kunna sättas in i ett annat militärområde.

För skydd av flygstridskrafterna och viktigare flygfält samt för tidig bekämpning av angriparens flygförband bör, enligt vad överbefälhavaren har redovisat, beredskapen med luftvärnsförband förbättras.

Enligt kommitténs mening bör ett antal förband under grundutbildning vara disponibla för beredskapsuppgifter. Mot bakgrund av den korta utbildningstiden för fältförbanden med deras viktiga uppgifter bör man så långt möjligt undvika att ta i anspråk värnpliktiga som utbildas för dessa. Det bör därför, i enlighet med kommitténs förslag, i första hand vara territorialförsvarsförband under grundutbildning som ges dessa uppgifter.

Ett antal kompanienheter under grundutbildning avsedda för det territoriella försvaret bör utnyttjas inom resp. militärområde för beredskapsuppgifter. Utbildningsrytmen för dessa förband under grundutbildning bör därvid anpassas så att erforderlig beredskap kontinuerligt kan upprätthållas. Det av överbefälhavaren föreslagna rullande systemet med flera inryckningsomgångar per år bör kunna tillgodose detta krav. Enligt värnpliktsutbildningsförordningen (1980:1035) bestäms grundutbildningens förläggning under året av överbefälhavaren efter hörande av försvarsgrenschefer. Någon åtgärd från regeringens sida är alltså inte påkallad för att tillgodose det behov överbefälhavaren har anmält. För att erhållen miljö-kunskap skall bevaras bör de värnpliktiga efter grundutbildningen krigsplaceras inom det område där utbildningen och beredskapstjänstgöringen genomförts.

Enligt kommitténs mening bör frågan om en eventuellt ökad beredskap med luftvärnsförband prövas även från säkerhetspolitiska utgångspunkter. Denna prövning kommer försvarskommittén att göra i sitt fortsatta arbete. Enligt min mening bör även frågan om utbildning av territorialförsvarsförband inom Kalix försvarsområde (Fo 67) bli föremål för ytterligare prövning.

## 4 Förändringar i arméns grundorganisation

### 4.1 Brigadproducerande regementen

**Mitt förslag:** Livregementets grenadjärer (I 3/Fo 51) i Örebro, Kronobergs regemente (I 11/Fo 16/18) i Växjö och Bohusläns regemente (I 17) i Uddevalla läggs ned. P 6 anläggning i Kristianstad avvecklas.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer i princip med mitt förslag.

**Skälen för mitt förslag:** Mina överväganden i det följande sker mot bakgrund av kravet på handlingsfrihet vad avser såväl antal som typ av brigader. Liksom försvarskommittén anser jag dessutom att alla möjligheter till besparingar måste tas till vara.

Det finns en överkapacitet på utbildningsplatser i marinens grundorganisation. Jag anser att denna överkapacitet bör utnyttjas i syfte att ytterligare sprida grundutbildningen av territorialförsvarsförband till viktiga områden men den gör det också möjligt att minska behovet av investeringar i nya kaserner. Jag återkommer senare till denna fråga. Härigenom skulle enligt min mening – som överensstämmer med försvarskommitténs – en anläggning utöver de tre som överbefälhavaren har föreslagit kunna avvecklas. Även om marinens överkapacitet inte till någon del skulle kunna utnyttjas, är investeringsbehovet vid kvarvarande arméförband så litet i förhållande till besparingarna att avveckling av ytterligare en anläggning är klart motiverad. Jag utgår därför i likhet med försvarskommittén från att fyra brigadproducerande regementens anläggningar bör

avvecklas. I tre av fallen bör detta ske i samband med att regementena läggs ned.

Med uttrycket anläggning avser jag i detta sammanhang ett regementes kaserner, utbildningsanordningar, övningsfält m.m. Att en anläggning avvecklas innebär att den inte längre används för hittillsvarande ändamål. Frågan om anläggningen i fortsättningen skall användas för annat statligt ändamål eller avyttras tar jag inte upp nu. Det är emellertid min inriktning att kostnaderna för de anläggningar som inte längre används för det militära försvaret så snart som möjligt skall upphöra att belasta den militära utgiftsramen.

Mot bakgrund av de operativa kraven, säkerhetspolitiska aspekter, krav på mobiliseringsberedskap m. fl. faktorer skulle man kunna hävda att dagens grundorganisation i huvudsak är lokaliserad på de rätta platserna. I en situation där man nödgas minska antalet brigadproducerande förband får man därför föra ett utslutningsresonemang för att kunna ta ställning till vilka förband som bör läggas ned.

Operativa krav och beredskapskrav samt kravet på miljöträning medför, som jag ser det, att förband avsedda för Gotland bör utbildas där. Detta innebär att Gotlands regemente (P 18) bör behållas.

Samma krav gäller enligt min mening för Norrlandsförbanden. För att möjliggöra erforderlig vinterutbildning bör utbildningen lokaliseras norr om en linje norra Väneren – Dalälvens utlopp.

Minst fem norrlandsbrigader (motsvarande) bör behållas av operativa skäl. Lokaliseringen av de regementen som för närvarande utbildar Norrlandsförband uppfyller operativa och beredskapsmässiga krav samt miljöträningskrav. Detta talar enligt min åsikt för att Norrbottens regemente med Norrbottens pansarbataljon (I 19/P 5), Västerbottens regemente (I 20/Fo 61), Västernorrlands regemente (I 21/Fo 23), Jämtlands fältjägarregemente (I 5/Fo 22) och Dalregementet (I 13/Fo 53) behålls.

Om fler än fem norrlandsbrigader (motsvarande) skall organiseras, kan detta enligt min mening ske genom att två brigader utbildas vid Värmlands regemente (I 2/Fo 52) och/eller Hälsinge regemente (I 14/Fo 21). Dessa förband uppfyller kravet på miljöutbildning.

Jag bedömer att det av operativa och beredskapsmässiga skäl bör finnas fredsförband i Stockholmsområdet. Möjliga operationsriktningar norr och söder om Mälaren innebär att fredsförband bör vara lokaliserade till norra och södra sidan av Mälaren och jämförelsevis nära Stockholm. Den relativt öppna terrängen i Mälardalen gör det önskvärt att pansar- eller mekaniserade förband kan organiseras i detta område.

Av dessa skäl finner jag att Svea livgarde (I 1/Fo 44) och Södermanlands regemente (P 10/Fo 43) bör behållas. Härigenom blir kostnaderna för värnpliktsresor låga och en god utvecklingspotential för en eventuellt ötkad mekanisering behålls.

De fredsförband som utöver de nyss nämnda I 19/P 5, P 18 och P 10/Fo 43 utbildar och omsätter pansar- eller mekaniserade förband är Skånska dragonregementet (P 2), Skaraborgs regemente (P 4/Fo 35), Norra skånska regementet (P 6/Fo 14) och Södra skånska regementet (P 7/Fo 11). Den andel pansar- eller mekaniserade förband som föreslås i överbefälhavarens

underlag är sådan att huvuddelen av dessa fredsförband enligt min mening bör behållas.

Operativa och beredskapsmässiga skäl motiverar enligt min bedömning att pansar- eller mekaniserade brigader utbildas och mobiliseras i Skåne. Skåne är också ett befolkningstätt område, vilket talar för att ett relativt stort antal fredsförband bör behållas där. Detta innebär också fördelar för rekryteringen.

P 7 har det bästa övningsfältet för pansarförband med en mycket stor utvecklingspotential. Möjligheterna att producera två brigader vid P 7 får bedömas som förhållandevis goda. Jag anser därför att P 7 bör behållas.

Operativa skäl och beredskapsskäl talar för ett bibehållande av P 4. P 4 är dessutom samlokaliserat i Skövde garnison med bl. a. pansartruppernas stridsskola, som i det följande föreslås ingå i pansartruppernas truppslagscenter, och Göta trängregemente (T 2), vilket ger goda samövnings och samträningmöjligheter. Vidare ger garnisonen med sitt stora antal myndigheter goda utvecklingsmöjligheter för den anställda personalen. Jag anser mot bakgrund härav att P 4 bör behållas.

Eftersom det är möjligt att producera två brigader vid P 7, har jag övervägt att lägga ned ett av regementena P 2 och P 6. Bägge regementena har goda utbildningsbetingelser. P 6 är lokaliserat nära Wendes artilleriregemente (A 3) vilket ger goda samövnings- och samträningmöjligheter med artilleriförband. P 2 är för närvarande samlokaliserat med T 4. P 2:s anläggning är nyligen upprustad medan läget vid P 6 är något sämre. Utvecklingsmöjligheterna på sikt bedöms vara mindre vid P 6 än vid P 2, varför det enligt min uppfattning är P 6 som bör komma i fråga, om något av pansar- eller de mekaniserade förbanden i Skåne skall läggas ned eller anläggningarna avvecklas. Detta innebär att P 2 bör behållas.

Övervägandena i det föregående innebär att de fyra regementen som enligt min mening bör läggas ned skall sökas bland följande: Värmlands regemente (I 2/Fo 52) i Karlstad, Livregementets grenadjärer (I 3/Fo 51) i Örebro, Livgrenadjärregementet (I 4/Fo 41) i Linköping, Kronobergs regemente (I 11/Fo 16/18) i Växjö, Norra Smålands regemente (I 12/Fo 17) i Eksjö, Hälsinge regemente (I 14/Fo 21) i Gävle, Älvsborgs regemente (I 15/Fo 34) i Borås, Hallands regemente (I 16/Fo 31) i Halmstad, Bohusläns regemente (I 17) i Uddevalla och Norra skånska regementet (P 6/Fo 14) i Kristianstad.

Vilka av dessa regementen som bör avvecklas kommer i det följande att prövas genom en sammanvägning av olika kriterier såsom operativa krav, krav på mobiliseringsberedskap, miljökrav i utbildningen, krav på samövning och samträning, befolkningsstruktur, utbildningsbetingelser, utvecklingsmöjligheter för personalen samt investerings- och driftkostnader.

Samtliga regementen tillgodoser viktiga, men sinsemellan olika *operativa krav*. Att väga betydelsen av det enskilda regementet enbart utifrån operativa utgångspunkter är därför enligt min mening omöjligt. Fredsförband bör dock av beredskapsskäl finnas inom områdena Halland – Göteborg samt Bohuslän – Värmland.

Samtliga regementen har resp. län som huvudsakligt rekryteringsområde, varför jag bedömer att mobiliseringsberedskapen sedd från befolkningssynpunkt är likartad.

I fråga om *befolkningsstruktur* är samtliga studerade regementen lokaliserade till områden med hög eller relativt hög befolkningstäthet. Skåne och västra Sverige bör särskilt beaktas mot bakgrund av de stora värnpliktsstillgångarna inom dessa områden.

Vad gäller *miljökrav i utbildningen* är det enligt min mening förenat med vissa svårigheter att i Norrland utbilda två brigader vid ett och samma regemente. Detta beror främst på personalsituationen. En sådan lösning bör därför aktualiseras först i högre ekonomiska nivåer och då fler än sjutton brigader skall behållas. Av detta skäl bör ett av infanteriregementena utnyttjas för att utbilda och omsätta en Norrlandsbrigad. Mot bakgrund av miljökraven bör då I 2 eller I 14 behållas.

Alla de berörda regementena har goda *utbildningsbetingelser* med tillgång till övnings- och skjutfält av god standard. I 4, I 11 och I 15 är de infanteriregementen som jag bedömer har de bästa förutsättningarna att utbilda mer än en brigad resp. att utbilda mekaniserade förband. Vad gäller möjligheterna till *samövning och samträning* underlättas detta vid I 4 och I 12 genom samlokaliseringen med andra förband i Linköping/Kvarn resp. Eksjö.

*Utvecklingsmöjligheterna för personalen* är större på de orter där även annan verksamhet är lokaliserad. I Karlstad (I 2) är en rad totalförsvarsmyndigheter lokaliserade. I Linköpingsområdet finns, förutom I 4, infanteriets stridsskola (InfSS), Svea artilleriregemente (A 1) och Östgöta arméflygbataljon (AF 2) lokaliserade. I Eksjö (I 12) finns också Göta ingenjörregemente (Ing 2) och i det följande förordas att ingenjörtruppernas trupp-slagscenter lokaliseras dit.

Vad gäller *investerings- och driftkostnader* finns det inte några avgörande skillnader mellan de olika regementena. De årliga driftkostnaderna minskar med 40–50 milj. kr. vid nedläggning av ett fredsförband i stort sett oberoende av vilket regemente som väljs och vilken brigadtyp som utbildas. Värnpliktsstillgångarna i västra och södra Sverige medför att något eller några infanteriregementen bör vara lokaliserade dit för att begränsa kostnaderna för värnpliktsresor.

Som framgår av det föregående finns det inte några entydiga skäl för eller emot det ena eller andra regementet. Jag utgår därför i mina fortsatta överväganden från en värdering av resp. regemente inom sin region, dvs. mellersta, västra och södra Sverige, med utgångspunkt från att ett till två regementen i varje region skall läggas ned.

I 4 och I 14 är lokaliserade på från operativa utgångspunkter lämpliga platser, främst med avseende på operationsriktningarna norr och söder om Mälaren. I 14 har härutöver en gynnsam lokalisering mot bakgrund av kravet på skydd av förbindelserna till Norrland. Ett av infanteriregementena i mellersta Sverige bör utnyttjas för utbildning av Norrlandsförband. I 14 är därvid enligt min mening lämpligt.

I 4:s lokalisering till Linköping innebär goda samordnings- och samträningssamtygigheter med artilleri-, underhålls- och arméflygförband samt med infanteriets stridsskola i Kvarn, som i det följande föreslås ingå i infanteriets trupp-slagscenter. Jag bedömer också att I 4 har goda förutsättningar för att utbilda och omsätta två brigader vilket är till fördel från handlingsfrihetssynpunkt.

Av dessa skäl bör enligt min mening I 4 och I 14 behållas.

Valet av förband för nedläggning i den mellersta regionen står då mellan I 2 och I 3. Mot bakgrund av tidigare redovisat krav på ett förband i området Bohuslän – Värmland och med hänsyn till mitt ställningstagande i det följande till avveckling av I 17 bör I 2 behållas. Ett bibehållande av I 2 ger därtill handlingsfrihet att vid behov utöka antalet Norrlandsförband.

Jag förordar således att I 3 läggs ned. Det är därvid möjligt att överflytta utbildningen av Närkebrigaden till Linköping och där utbilda och omsätta två brigader.

Operativa och beredskapsmässiga aspekter samt värnpliktsstillgången gör sammantaget att minst ett infanteriregemente bör vara lokaliserat till västra Sverige.

Valet av förband för nedläggning står då mellan I 15 i Borås, I 16 i Halmstad och I 17 i Uddevalla. Förbanden är från flera utgångspunkter likvärdiga.

I 15 är från beredskapssynpunkt lämpligt lokaliserat med hänsyn till närheten till Landvetter och Göteborg. Möjligheterna att på sikt utbilda olika typer av förband bedömer jag som goda. I 15:s centrala läge inom västra Sverige är gynnsamt sett från värnpliktsresesympunkt.

I 16 har goda möjligheter att utbilda en infanteribrigad för denna del av landet.

I 15 och I 16 är försvarsområdesregementen med de speciella förutsättningar detta innebär. Det territoriella ansvaret för Göteborgs och Bohus län upprätthålls av Västkustens marinkommando.

Vid en slutlig sammanvägning av samtliga faktorer har jag kommit fram till att I 15 och I 16 bör behållas. Jag förordar därför att I 17 läggs ned.

Med hänsyn till operativa krav bör även infanteriförband utbildas i södra Sverige, varför endera av I 11 i Växjö eller I 12 i Eksjö bör behållas.

I 11 och I 12 har i stort sett likvärdiga produktionsförutsättningar. Samövnings- och samträningmöjligheterna är emellertid enligt min mening störst inom Eksjö garnison, varför I 12 bör behållas. Jag förordar därför att I 11 läggs ned.

Av besparingsskäl och för att minska ovissheten för den berörda personalen bör den förordade nedläggningen av I 3, I 11 och I 17 genomföras så snart som möjligt. Inriktningen bör enligt min mening vara att nedläggningen skall vara genomförd senast den 1 juli 1992.

Som jag tidigare har anfört finns emellertid behov av och möjligheter att lägga ned ytterligare ett förband och/eller avveckla dess anläggningar. Mot bakgrund av de förändringar som jag har förordat i det föregående avseende mellersta och västra Sverige anser jag att inga ytterligare förändringar bör göras inom dessa regioner.

Jag har tidigare anfört att P 6 bör komma i fråga, om något av pansar- eller de mekaniserade förbanden i Skåne skall läggas ned. Jag har vidare framhållit att fyra brigadproducerande regementen bör läggas ned och/eller deras anläggningar avvecklas av besparingsskäl.

Beträffande P 6 finns handlingsfrihet att överflytta ansvaret för Kristianstadsbrigaden till Revinge och där utbilda och omsätta två brigader. Därtill finns enligt vad jag har erfarit en möjlighet att genom samlokalisering

ring av P 6 och A 3 i Kristianstad (Norra Åsum) erhålla en besparingseffekt motsvarande vad som skulle uppnås genom att överföra brigadens utbildning till Revinge.

I båda fallen blir det fråga om att avveckla P 6 anläggning i Kristianstad. Jag förordar att så sker. Avvecklingen bör genomföras snarast efter det att beslut har fattats om krigsorganisationens långsiktiga utveckling och när antalet värnpliktiga inom armén har minskat. Det ankommer på regeringen att närmare bestämma tidpunkten för avvecklingen. Det kan bli aktuellt att även efter avvecklingen behålla en del av anläggningen mot att andra lokaler i Kristianstad avvecklas.

Om Kristianstadsbrigaden skall behållas, bör enligt min mening alternativet samlokalisering med A 3 väljas av hänsyn till den berörda personalen. Det ankommer i så fall på regeringen att besluta härom.

Mina förslag om nedläggning av I 3/Fo 51 och I 11/Fo 16/18 medför att försvarsområdesmyndigheter bör bildas i Örebro och Växjö. Jag återkommer till detta i det följande.

## 4.2 Specialtrupperlag

**Mitt förslag:** Luleå luftvärnsregemente (Lv 7) omlokaliseras till Boden.

Svea ingenjörregemente (Ing 1) i Södertälje flyttas till Strängnäs och samlokaliseras där med Södermanlands regemente (P 10/Fo 43). Västernorrlands regemente (I 21/Fo 23) i Sollefteå tar över en del av den utbildning som nu bedrivs vid Bodens ingenjörregemente (Ing 3).

Norrlands trängregemente (T 3) i Sollefteå och Skånska trängregementet (T 4) i Hässleholm läggs ned. I 21/Fo 23 och något av arméförbanden i Boden resp. Skånska dragonregementet (P 2) i Hässleholm tar över den utbildning som nu bedrivs vid T 3 och T 4.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

**Skälen för mitt förslag:** Jag redovisar till att börja med min principiella syn på specialtrupperlagens lokalisering.

Utbildningen av stödförbanden bör enligt min mening spridas till fler regioner än vad som är fallet i dag. Härigenom förbättras möjligheterna till samövning och samträning inom brigadsystemet och mellan olika stödfunktioner. Härutöver höjs mobiliserings säkerheten inom regionerna. Av dessa skäl biträder jag kommitténs förslag till lokalisering av *ingenjörutbildning* till nedre Norrland samt *underhållsutbildning* till övre Norrland.

*Artilleriets* utbildning är enligt min mening lämpligt lokaliserad till de olika regionerna. Nackdelarna med att Västra militärområdet inte har någon utbildningsplattform för artilleriförband måste av bl. a. ekonomiska skäl godtas.

*Luftvärnet* har inte samma behov av bataljonsutbildning som huvuddelen av de övriga förbanden. Man skulle därför kunna överväga en spridning av utbildningen till de brigadproducerande förbanden. Lämpligheten av detta kan emellertid ifrågasättas. För att säkerställa systemkunskapen och personalförsörjningen, dvs. rekryteringen av yrkes- och reservofficärer, får utbildningsenheterna inte göras för små. Genom tidigare ändringar i fredsorganisationen har brister uppstått inom luftvärnet som ännu inte till alla delar täckts. Detta bör enligt min åsikt beaktas. Luftvärnet har i dag enligt min mening en lämplig spridning till olika regioner utom när det gäller nedre Norrland. Jag återkommer i det följande till luftvärnsförbandens lokalisering.

*Ingenjörförbanden* har inte heller samma behov av att samtränas i bataljon under grundutbildningen som de övriga förbanden. Den av överbefälhavaren redovisade utvecklingen mot skyttebataljoner (motsvarande) med förstärkt fältarbetskompetens och mot en specialisering av ingenjörbataljonerna innebär enligt min åsikt att ingenjörförbandens utbildningsorganisation bör ses över.

Med den föreslagna överföringen av ingenjörutbildning till nedre Norrland bedömer jag att utbildningen är lämpligt spridd till de olika regionerna. En lokalisering av ingenjörutbildning även till Västra militärområdet innebär att utbildningsenheterna skulle bli alltför små för en rationell utbildning. Jag återkommer i det följande till frågan om ingenjörförbandens lokalisering.

En ytterligare spridning av *stabs- och sambandsförbandens* utbildning har övervägts i syfte att höja ledningsberedskapen vid angrepp med kort militär förvarning. Genom en sådan inriktning skulle emellertid utbildningsenheterna enligt min mening bli alltför små för en rationell utbildning. Dagens organisationsprincip bör därför behållas.

I utredningsarbetet har redovisats en principiell inriktning för den framtida *underhållstjänsten* som grund för dimensionering av grundorganisationen. Denna innebär bl. a. att utbildningsenheter för underhållsutbildning skall finnas inom samtliga regioner (militärområden). Vidare innebär inriktningen att utbildningen av brigadunderhållsbataljonerna i huvudsak skall genomföras uppdelad på brigadmyndigheterna och de särskilda utbildningsenheterna. Det senare har inverkan på dimensioneringen av grundorganisationen.

Enligt min mening utgör den redovisade hypotesen för den framtida underhållsfunktionen ett tillräckligt underlag för ställningstaganden till grundorganisationens dimensionering. Jag bedömer, att med de förändringar i förhållande till det ursprungliga förslaget som nu har redovisats, dvs. behållande av trängutbildning i Södra militärområdet samt uppdelad utbildning av brigadunderhållsbataljonerna, underhållsfunktionen får en lämplig spridning till de olika regionerna.

I det följande kommenterar jag de förändringar som jag har förordat. I detta sammanhang vill jag också ta upp möjligheterna till ytterligare förändringar i syfte att åstadkomma besparingar. Jag anser att det för närvarande inte är möjligt att med föreliggande krigsorganisationsstruktur och med de tidigare redovisade grunderna för lokalisering som utgångspunkter

vidta några andra förändringar än de som försvarskommittén har föreslagit.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om de förband inom specialtruppernas som berörs av organisationsändringarna skall fortsätta att vara självständiga myndigheter eller ej när ändringarna har genomförts. Frågan hänger samman med kommande överväganden om produktionsledningssystemet och krigsorganisationen. Detta talar för att förbanden behåller sin myndighetsstatus i avvaktan på ett ställningstagande i dessa frågor. När det gäller de trängförband som omfattas av kommitténs förslag är det emellertid enligt min åsikt möjligt att redan nu ta ställning för en nedläggning och föra över utbildningsansvaret till andra myndigheter. Därigenom frigörs kvalificerade ledningsresurser som tillsammans med militärområdenas verkstads- och materielförvaltningar bör utgöra den grund på vilken militärbefälhavarnas ledning av underhållsfunktionen vilar.

Frågan om arméns hela myndighetsstruktur (organisation, ledningsförhållanden m. m.) bör prövas inom ramen för den fortsatta utvecklingen av produktionsledningssystemet. Syftet bör vara att ytterligare effektivisera krigsorganisationen. Jag vill därför betona att bl. a. mitt ställningstagande i fråga om specialtruppernas myndighetsställning inte får ses som definitivt.

I syfte att uppnå besparingar, men även för att öka möjligheterna till samövning och samträning föreslår försvarskommittén en omlokalisering av Luleå luftvärnsregemente (Lv 7) till Boden. Genom de förändringar i krigsorganisationen som är aktuella skapas utrymme i Boden, vilket gör det möjligt att genom relativt begränsade investeringar omlokalisera Lv 7 dit. Kommittén har även undersökt ett alternativ innebärande en omlokalisering av Lv 7 inom Luleå till Norrbottens flygflottilj (F 21) samt, för att utnyttja det outnyttjade utrymmet i Boden, en flyttning av verksamheten vid Ing 3 till I 19/P 5.

Syftet har varit att klarlägga om besparingar i samma storleksordning som i det ursprungliga alternativet kunde uppnås genom att behålla Lv 7 i Luleå. Med hänsyn främst till de betydande skillnader i investeringskostnader som därvid framkommit, 150–200 milj. kr., har kommittén dock funnit att F 21/Ing 3-alternativet inte bör väljas. Jag har inte något att erinra mot kommitténs överväganden i denna del.

De besparingar som uppnås vid en lokalisering av Lv 7 till Boden bedömer jag vara av en sådan storleksordning att anläggningen i Luleå bör avvecklas. Jag finner vidare att konsekvenserna för personalen inte utgör ett avgörande hinder för en sådan omlokalisering. Enligt min mening bör inriktningen vara att omlokaliseringen av Lv 7 och avvecklingen av förbandets anläggning i Luleå skall vara genomförd senast den 1 juli 1992.

Jag har i det föregående redovisat mitt ställningstagande till att lokalisera ingenjörutbildning till nedre Norrland. Detta bör enligt min mening ske genom att Västernorrlands regemente (I 21/Fo 23) i Sollefteå, där de bästa utbildningsbetingelserna och den största utbildningskapaciteten finns, ges ansvar för en del av den utbildning som för närvarande bedrivs vid Bodens ingenjörregemente (Ing 3).

Krigsorganisationens utveckling liksom den nyss förordade införandet av ingenjörutbildning i nedre Norrland medför ett överskott på utbildningsplatser inom ingenjörtrupperna. Jag bedömer därför att besparings-skäl motiverar en reducering av antalet utbildningsplatser.

Utbildningen av ingenjörförband vid Ing 3 i Boden bör av operativa skäl och miljöträningsskäl behållas. Göta ingenjörregemente (Ing 2) i Eksjö bör behållas mot bakgrund av de möjligheter till samträning och de drift-mässiga fördelar som samlokaliseringen med Norra Smålands regemente (I 12/Fo 17) i Eksjö garnison innebär och av att ett truppslagscenter för ingenjörtrupperna föreslås bli lokaliserat dit.

Mot bakgrund av Svea Ingenjörregementes (Ing 1) framtida utbildnings-ansvar är det enligt min mening möjligt att till begränsade kostnader samlokalisera regementet med en annan myndighet. Med hänsyn till de operativa kraven bör alltså fältarbetsförband utbildas i Stockholms närhet. Vid mina överväganden har jag funnit att Ing 1 bör samlokaliseras med Södermanlands regemente (P 10/Fo 43) i Strängnäs. Detta innebär, förutom goda möjligheter till samträning, bra utbildningsbetingelser för ingenjörförbanden. Jag bedömer också att personalkonsekvenserna blir minst vid en flyttning till Strängnäs. De redovisade besparingarna i för-ening med de begränsade kostnaderna anser jag motivera en avveckling av anläggningen i Södertälje. Övningsfältet kan dock behöva behållas under en övergångsperiod. Inriktningen bör enligt min mening vara att omlokalisering av Ing 1 skall vara genomförd senast den 1 juli 1992.

Jag har tidigare redovisat mina motiv för att lägga ned de trängförband som omfattas av kommitténs förslag och föra över utbildningsansvaret till andra myndigheter. I konsekvens härmed bör Norrlands trängregemente (T 3) läggas ned och I 21/Fo 23 ges ansvar för underhållsutbildningen i Sollefteå. T 3:s anläggning bör därvid avvecklas, vilket ger besparingar. Motoranläggningen kan dock behöva behållas under en övergångstid. Något av arméförbanden i Boden bör ges ansvaret för den del av utbildningen vid T 3 som flyttas till övre Norrland.

I detta sammanhang tar jag också upp frågan om de befintliga resurserna för sjukvårdsutbildning i Norrland. För att få en jämn beläggning i Boden, Umeå och Sollefteå bör viss sjukvårdsutbildning fortfarande bedrivas i Sollefteå.

Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört om trängförbanden förordar jag också att Skånska trängregementet (T 4) i Hässleholm läggs ned och att Skånska dragonregementet (P 2) ges ansvar för underhållsutbildningen inom Södra militärområdet.

**Mitt förslag:** Truppslagscenter bildas genom att truppslagsinspektörerna med truppslagsavdelningar i arméstaben slås samman med arméns strids- och skjutskolor samt övriga truppslagskolor. Truppslagscentren lokaliseras till Motala (Kvarn) för infanteriet och kavalleriet, till Skövde för pansar- och trängtrupperna, till Kristinehamn för artilleriet, till Norrtälje för luftvärnet, till Eksjö för ingenjörtrupperna och till Enköping för signaltrupperna.

Infanteriets officershögskola (InfOHS) i Halmstad läggs ned. Infanteriets truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs där.

Infanteriets och kavalleriets officershögskola (Inf/KavOHS) i Umeå läggs ned. En stridsskola för Norrlandsförband organiseras i stället där.

Pansartruppernas stridsskola (PS) i Skövde läggs ned. Pansartruppernas truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan.

Artilleriskjutskolan (ArtSS) läggs ned. Artilleriets truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan.

Artilleri- och ingenjörhögskolan (AIHS) i Stockholm läggs ned. Truppslagscentren för artilleriet, luftvärnet, ingenjörtrupperna och signaltrupperna får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan.

Luftvärnets officershögskola och tekniska skola (LvOHS/TS) i Göteborg läggs ned. Luftvärnets truppslagscenter får ansvar för den luftvärnsutbildning som nu bedrivs vid skolan.

Fältarbetsskolan (FältarbS) i Södertälje läggs ned. Ingenjörtruppernas truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan.

Arméns underhållsskola i Skövde läggs ned. Trängtruppernas truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan och för den centrala utbildning i motortjänst som bedrivs vid Södermanlands regemente (arméns motorskola, MotorS).

Arméns stabs- och sambandsskola (StabSbS) i Enköping läggs ned. Signaltruppernas truppslagscenter får ansvar för den utbildning som nu bedrivs vid skolan.

Försvarets FN-skola, som utgör en enhet vid Ing 1, omlokaliseras till Upplands-Bro (Kungsängen) och slås samman med FN-avdelningen hos chefen för armén till ett FN-center.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer i princip med mitt förslag.

**Skälen för mitt förslag:** Enligt min mening bör försvarskommitténs förslag att bilda truppslagscenter av truppslagsinspektörerna och deras truppslagsavdelningar samt strids- och truppslagskolorna genomföras. Ett sådant center bör ha som huvuduppgift att företräda och utveckla en

särskild funktion inom krigsorganisationen och inte att representera ett truppslag inom grundorganisationen. I vissa fall innebär kommitténs förslag omlokaliseringar. Motiven för mina förslag redovisas i det följande.

Infanteriets stridsskola (InfSS) bör behållas i Motala (Kvarn) och ingå i infanteriets truppslagscenter med hänsyn till utbildningsbetingelserna i Linköpingsregionen. Antalet infanteribrigader minskar. Detta minskar på sikt antalet elever vid infanteriets officershögskola (InfOHS) i Halmstad. Detta förhållande, samt de fördelar som en sammanslagning av skolorna innebär vad avser gemensamt utnyttjande av resurserna, talar för att infanteriets truppslagscenter får ansvar för den utbildning som för närvarande bedrivs vid InfOHS. InfOHS bör därvid läggas ned.

En stridsskola avsedd för Norrlandsförband bör enligt min mening organiseras i Umeå. Härigenom förbättras utbildningsbetingelserna för officerare som är avsedda för dessa förbandstyper. Genom en lokalisering till Umeå erhålls en samlad utbildning med de fördelar som detta medför. Infanteriets och kavalleriets officershögskola (Inf/KavOHS) bör därvid läggas ned.

I konsekvens med försvarskommitténs övriga förslag bör enligt min mening ett truppslagscenter för pansartrupperna organiseras i Skövde. Centret bör få ansvar för den utbildning som för närvarande bedrivs vid pansartruppernas stridsskola (PS) i Skövde. PS bör därvid läggas ned.

Jag förordar att artilleriets truppslagscenter lokaliseras till Kristinehamn med hänsyn till skjutfältsresurserna och till att artilleriets officershögskola ligger där. Truppslagscentret bör även få ansvar för övrig utbildning inom artilleriet. Artilleriskjutskolan (ArtSS) bör därvid läggas ned. Artilleriets truppslagscenter kommer då att ha sin verksamhet förlagd till Kristinehamn och till Älvdalen under den period då verksamheten pågår där.

Luftvärnets truppslagscenter i Norrtälje bör få ansvar för den luftvärnsutbildning som bedrivs vid luftvärnets officershögskola och tekniska skola (LvOHS/TS) i Göteborg liksom för den utbildning som bedrivs vid artilleri- och ingenjörhögskolans (AIHS) luftvärnsdel. Härigenom erhålls en rationell skolverksamhet samt samverkan med luftvärnets skjutskola och Lv 3 och därmed goda utbildningsbetingelser. LvOHS/TS bör därvid läggas ned. Organisation och lydadsförhållanden för teknikerutbildningen vid LvOHS/TS bör övervägas ytterligare.

Både i fallet InfOHS och LvOHS/TS föreslår överbefälhavaren att förändringarna genomförs under perioden 1991/92 – 1995/96. I likhet med försvarskommittén anser jag det principiellt angeläget att beslutade förändringar, bl. a. av hänsyn till berörd personal, genomförs snarast möjligt och senast den 30 juni 1995. Det ankommer på regeringen att besluta om detta liksom om tidpunkterna för övriga ändringar i arméns skolorganisation.

Ingenjörtruppernas truppslagscenter bör lokaliseras till Eksjö. Detta är i första hand en konsekvens av avvecklingen av Ing 1:s anläggning i Södertälje. Jag bedömer att Eksjö är den lämpligaste orten med hänsyn till rekryteringsmöjligheterna och möjligheterna att utnyttja Ing 2:s resurser främst med avseende på övningstrupp. Truppslagscentret bör få ansvar

för den utbildning som för närvarande bedrivs vid fältarbetskolan (FältarbS) och AIHS ingenjörskola. FältarbS bör därvid läggas ned.

Signaltruppernas truppslagscenter bör enligt min mening lokaliseras till Enköping med hänsyn till att stabs- och sambandsskolan och signaltruppernas officershögskola (SignOHS) nu ligger där. Detta innebär vidare att truppslagscentret bör få ansvar för den utbildning som för närvarande bedrivs vid AIHS signaldel. Vid bildandet av truppslagscentret bör arméns stabs- och sambandsskola (StabsSbS) läggas ned.

Den överföring av specialtruppslagens skolverksamhet vad avser krigshögskolans högre kurser till resp. truppslagscenter som har redovisats i det föregående innebär således sammantaget att AIHS läggs ned som myndighet och att anläggningen i Stockholm avvecklas. Inriktningen bör vara att detta sker senast den 1 juli 1992. Som nyss har anförts ankommer det på regeringen att besluta om tidpunkten.

Mot bakgrund av nuvarande lokalisering av skolverksamheten inom trängtrupperna bör dess truppslagscenter enligt min mening lokaliseras till Skövde. Arméns underhållsskola bör därvid läggas ned.

Försvarskommittén har föreslagit att motorskolan (MotorS) i Strängnäs lokaliseras till trängtruppernas truppslagscenter i Skövde. Ursprungligen föreslogs en samlokalisering i Östersund med arméns tekniska skola (ATS). Under de fortsatta övervägandena har chefen för armén bestämt att den grundläggande chefsutbildningen i motortjänst, som för närvarande genomförs vid MotorS, skall överföras till resp. officershögskola. Härigenom försvinner ett av skälen för samordning med den tekniska utbildningen vid ATS. Genom en lokalisering till Skövde kan andra samordningseffekter erhållas. Investeringskostnaderna bedöms visserligen bli något högre vid en lokalisering till Skövde men driftkostnaderna beräknas bli 1–2 milj. kr. lägre per budgetår jämfört med en lokalisering till Östersund.

Enligt min mening har MotorS framtida verksamhet ett starkt samband med underhållsfunktionen. Trängtruppernas truppslagscenter bör därför få ansvar för den utbildning som bedrivs där.

En viktig del av underhållsfunktionen är hälso- och sjukvården. Hur dess utveckling och samordningen av hälso- och sjukvårdsutbildningen inom försvarsmakten bäst skall tillgodoses bör prövas ytterligare. Därvid bör försvarets sjukvårdshögskolas roll för hälso- och sjukvården särskilt uppmärksammas. Jag återkommer till regeringen i denna fråga.

Med förutsättningen att Ing 1 läggs ned och anläggningen i Södertälje avvecklas bör utbildningen i FN-tjänst (FN-skolan) omlokaliseras. Mot bakgrund av skolans verksamhet bedömer jag att den bör vara lokaliserad till Stockholmsområdet. Skolan kräver ett avsevärt stöd, främst i fråga om utbildning och förrådsverksamhet. Den bör därför ligga i anslutning till ett fredsförband. Genom totalförsvarets skyddsskolas beslutade omlokalisering till Umeå finns lämpliga lokaler vid I 1/Fo 44. Även förhållandena i övrigt talar enligt min mening för att den utbildning som för närvarande bedrivs vid FN-skolan omlokaliseras till I 1/Fo 44:s område i Upplands-Bro (Kungsängen). Därvid bör skolan slås samman med FN-avdelningen hos chefen för armén och utgöra en motsvarighet till truppslagscentren, ett FN-center.

Som jag har nämnt tidigare bör frågan om arméns hela myndighetsstruktur (organisation, ledningsförhållanden m. m.) i sin helhet prövas inom ramen för den fortsatta utvecklingen av produktionsledningssystemet i syfte att ytterligare effektivisera krigsorganisationen.

#### 4.4 Organisation och lokalisering av försvarsområdesmyndigheter

**Mitt förslag:** Försvarsområdesmyndigheter organiseras för Kalmar försvarsområde i Kalmar, för Västmanlands försvarsområde i Västerås, för Kronobergs försvarsområde i Växjö och för Örebro försvarsområde i Örebro.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer med mitt förslag utom i följande avseende. Nedläggningen av myndigheterna I3/Fo 51 och I11/Fo 16/18 innebär att försvarsområdesmyndigheter måste organiseras i Örebro och Växjö.

**Skälen för mitt förslag:** Försvarsområdesbefälhavarna med staber är en viktig grund för den territoriella ledningen av mobiliseringen och ledningen av stridskrafter samt för understödet av stridskrafterna. Principen ett län – ett försvarsområde har fastslagits i 1987 års försvarsbeslut. Vidare har i försvarsbeslutet angivits att i de län som för närvarande saknar försvarsområdesstab i fred åtgärder bör vidtas för att förbättra möjligheterna till samordnade krigsförberedelser och förbättra understödet av frivilligorganisationerna. I beslutet anges att möjligheterna till och konsekvenserna av att upprätta försvarsområdesmyndigheter bör redovisas.

Försvarskommittén har föreslagit att försvarsområdesbefälhavare med staber skall finnas i fredstid i samtliga län samt att försvarsområdesstabernas kapacitet skall differentieras med hänsyn till uppgifternas omfattning. De faktorer som enligt kommittén främst bör styra en differentiering är försvarsområdets geografiska läge i förhållande till tänkbara invasionsriktningar, de förband som mobiliserar inom försvarsområdet, och de olika kraven på försvarsområdesbefälhavarna avseende taktisk ledning av markstrid samt territoriell ledning.

Jag anser för min del, i likhet med försvarskommittén, att den föreslagna differentieringen ligger väl i linje med den allmänna strävan att skapa balans mellan uppgifter och resurser. Jag finner emellertid inte anledning att i alla detaljer granska de olika försvarsområdesmyndigheternas dimensionering.

När det gäller förslaget att upprätta försvarsområdesmyndigheter i Västerås och Kalmar vill jag anföra följande.

Förslaget innebär att samordnade krigsförberedelser inom de berörda försvarsområdena (länen) kan genomföras på ett mer effektivt sätt än för närvarande. Möjligheter för militära myndigheter att medverka i övningar och även på andra sätt understödja beredskapsplanläggningen för de civila delarna av totalförsvaret ökar genom att försvarsområdesmyndigheter

upprättas i de berörda länen. Härutöver kan stödet till hemvärns- och frivilligverksamheten öka.

Ett skäl till hittillsvarande organisationslösning har varit svårigheterna att bemanna ytterligare två försvarsområdesmyndigheter. Ett annat skäl har varit kravet på besparingar. Utvecklingen inom flera områden har lett till att det nu finns klara skäl för att bl. a. öka ledningsberedskapen inom Västmanlands och Kalmar län även om detta medför ökade kostnader. Vidare har möjligheterna att bemanna staberna ökat bl. a. genom den differentiering och reducering av ledningsorganisationen i övrigt som nu planeras.

De motiv som nu har redovisats talar enligt min mening för att försvarsområdesmyndigheter i fred bör organiseras i Västerås och Kalmar. Vid dimensionering av försvarsområdesmyndigheterna bör särskild uppmärksamhet ägnas behovet av stöd till hemvärns- och frivilligorganisationerna.

Jag har i det föregående förordat att myndigheterna I3/Fo 51 och I11/Fo 16/18 läggs ned. Detta innebär att försvarsområdesmyndigheter bör bildas i Örebro och Växjö.

#### 4.5 Vissa beräkningsgrunder

Som jag har angivit i det föregående har en viktig anledning till de förordade förändringarna varit kravet på besparingar. Investeringar och andra kostnader som följer av förändringarna bör enligt min mening hållas på en så låg nivå som möjligt och finansieras inom ramen för besparingarna.

Överbefälhavaren har i sitt underlag redovisat den beräkningsmetodik som utnyttjats och som i allt väsentligt varit densamma som använts vid tidigare förändringar i grundorganisationen. Hänsyn till de erfarenheter som erhållits vid genomförandet av tidigare förändringar har inarbetats i beräkningsgrunderna. Härutöver bör noteras att försvarets rationaliseringsinstitut har deltagit i arbetet och tecknat samråd på överbefälhavarens redovisning av de ekonomiska konsekvenserna av de ursprungliga förslagen i fråga om utbildning, grundorganisation och produktionsledning för armén.

Det finns anledning att i detta sammanhang kortfattat redovisa beräkningsgrunderna. Mot bakgrund av att det förekommit ett stort antal olika uppgifter beroende på i vilket utredningsskede redovisning skett har jag härvid valt att redovisa beräkningsgrunderna både för överbefälhavarens ursprungliga förslag och det slutliga.

Kostnaderna har beräknats för vidmakthållande av den i FU 88 redovisade krigsorganisationen, med det föreslagna utbildnings- och förbandsomsättningssystemet, den angivna årliga värnpliktstilldelningen samt med den därav föranledda grundorganisationen. I förhållande till nu planerade kostnader för utbildningen med utgångspunkt i anslagsframställningarna för budgetåret 1989/90 har kostnaderna för lednings- och förbandsverksamheten kunnat reduceras med 9,9 miljarder kr. för perioden 1991/92 – 2011/12, dvs. med i medeltal 495 milj. kr. per budgetår. Av dessa reduceringar bedömdes 7,6 miljarder kr. vara föranledda av strukturförändringar i grundorganisationen.

Kostnaderna har också beräknats för ett vidmakthållande av dagens krigsorganisation, med dagens utbildnings- och förbandsomsättningsystem och grundorganisation och med en omfattning av grund- och repetitionsutbildningen som krävs för att nå de fastställda utbildningsmålen. I förhållande till dagens kostnader, med utgångspunkt i anslagsframställningarna för budgetåret 1989/90, skulle utbildningskostnaderna behöva ökas med ca 13 miljarder kr. för perioden 1991/92–2011/12, dvs. med ca 650 milj. kr. per budgetår. Dessa medel har inte inplanerats tidigare och kan alltså inte ses som en besparing.

Genom de ändrade planeringsförutsättningarna och som resultat av de genomförda kompletterande utredningarna har besparingarna sedermera reducerats. Den ändrade inriktningen av territorialförsvarsförbandens utbildningstid har bl. a. inneburit att tre av de tidigare till avveckling föreslagna förbanden enligt överbefälhavaren bör behållas. Detta har reducerat de planerade besparingarna med ca 2,5 miljarder kr. för perioden 1991/92–2011/12. Vidare har efter genomförd analys drift- och underhållskostnader samt vissa investeringskostnader beräknats bli ca 800 milj. kr. högre under motsvarande period. Detta har inneburit att de kostnadsreduceringar som nu anges vara föranledda av strukturförändringar i grundorganisationen uppgår till ca 4,3 miljarder kr. under perioden 1991/92–2011/12.

Beräkningarna har för huvudproduktionsområdet Ledning och förbandsverksamhet grundats på befintliga planer samt analyser av de senast genomförda verksamhetsåren. De har i stor omfattning utförts från grunden, dvs. kostnaderna för olika verksamheter har beräknats i detalj. För ca 25% av verksamheten har beräkningarna utförts i form av differensberäkningar. Dessa verksamheter är befälsutbildning, hemvärns- och frivilligverksamhet samt kostnader för driften av anläggningar.

Försvarskommittén har funnit att underlaget i allt väsentligt är en rimlig utgångspunkt för beräkning av de olika besparingsförslagen. Kommittén har fortlöpande tagit del av revideringsarbetet och därvid haft tillfälle att begära ytterligare underlag i olika avseenden för sina överväganden.

Kommittén har tillställts kostnadsberäkningar från berörda myndigheter och andra organisationer. Dessa har ofta på väsentliga punkter avvikit från överbefälhavarens beräkningar. Orsakerna till redovisade skillnader är flera.

Ett exempel på detta är personalberäkningarna, där berörda myndigheter har "belastat" den egna myndigheten med kostnader för omflyttning av personalen, vilket reducerat besparingarna. Överbefälhavaren har däremot centralt avsatt medel för samtliga personalåtgärder, eftersom det i nuläget inte med säkerhet går att fastställa kostnaderna för den enskilda myndigheten. Detta innebär att kostnaderna för personalomflyttningar tagits upp både centralt och lokalt och därmed dubblerats.

Detsamma gäller hemvärns- och frivilligverksamheten där merkostnader föranledda av förändringarna inplanerats centralt, men där de enskilda myndigheterna dragit de ökade kostnaderna från besparingarna.

Ett annat område där väsentliga skillnader har redovisats är driftkostnaderna. Överbefälhavaren har i sina beräkningar utgått från de senaste

årens utfall och från en bedömning av de framtida behoven, medan i vissa fall de berörda myndigheterna utgått från en prolongering av nuvarande driftkostnader. Dessa har på grund av den rådande ekonomiska situationen budgeterats mycket lågt och återspeglar inte de verkliga behoven för att varaktigt uppnå målen för verksamheten.

Sammanfattningsvis kan sägas att i flertalet fall beror skillnaderna på olikheter i förutsättningar och utgångspunkter, där överbefälhavaren utgått från en helhetssyn medan de berörda myndigheterna utgått från ett snävare perspektiv, den lokala organisationens behov och förutsättningar.

Kommittén har inte haft möjligheter att i alla detaljer granska de genomförda beräkningarna, men anser efter sin prövning att underlaget är tillräckligt stabilt för en bedömning av de besparingseffekter som är möjliga att uppnå. Kommittén gör bedömningen att de av överbefälhavaren redovisade kostnadsminskningarna till följd av redovisade förslag till organisationsförändringar är möjliga att uppnå.

Även jag har den uppfattningen att beräkningsunderlaget utgör en tillräckligt fast ekonomisk grund för de förändringar som jag har förordat i det föregående.

#### 4.6 Regionalpolitiska konsekvenser

Inom arbetsmarknadsdepartementet har gjorts en analys av arbetsmarknadsläget m. m. i kommuner och regioner som genom mina förslag förlorar arbetstillfällen. Analysen visar att det endast i ett fåtal fall föreligger regional- och arbetsmarknadspolitiska problem av någon mera betydande omfattning. I de fall sådana problem föreligger är enligt min bedömning de beräknade sysselsättningseffekterna av mina förslag inte av sådan storlek att särskilda regionalpolitiska insatser är påkallade. Jag har i denna fråga samrått med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

### 5 Operativ ledning

**Mitt förslag:** Följande myndigheter läggs ned: Militärbefälhavaren i Östra militärområdet (MB Ö), Militärbefälhavaren i Bergslagens militärområde (MB B), Östra militärområdets materielförvaltning (MF Ö), Bergslagens militärområdes materielförvaltning (MF B), Östra militärområdets verkstadsförvaltning (VF Ö), Bergslagens militärområdes verkstadsförvaltning (VF B).

Följande myndigheter inrättas: Militärbefälhavaren i Mellersta militärområdet (MB M), Mellersta militärområdets materielförvaltning (MF M), Mellersta militärområdets verkstadsförvaltning (VF M).

MB M, MF M (ledningen) och VF M (ledningen) lokaliserar till Strängnäs.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer i allt väsentligt med mitt förslag.

**Skälen för mitt förslag:** Riksdagen (prop. 1988/89: 80, FöU 14, rskr. 294) har godkänt riktlinjer för en ny indelning i civil- och militärområden. Riktlinjerna innebär att Östra militärområdet och Bergslagens militärområde slås samman till Mellersta militärområdet och att motsvarande förändring görs vad gäller civilområdena.

Den nya indelningen bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1991 och vid samma tidpunkt bör motsvarande organisatoriska ändringar göras. Beträffande civilbefälhavarkansliets i Mellersta civilområdet organisation och lokalisering avser jag återkomma vid min anmälan till 1990 års budgetproposition.

En effektiv ledning i kris och krig, ledningsförhållanden som medger en säker, snabb och smidig övergång från fredsförhållande till kris- eller krigsförhållanden, samt goda samverkansmöjligheter med de civila delarna av totalförsvaret bör vara utgångspunkter vid lokaliseringen av de nya myndigheterna.

I en kris- eller neutralitetssituation utgör ledning av marin- och flygstridskrafter en väsentlig del av verksamheten vid en militärområdesstab. En gruppering centralt i militärområdet är därvid fördelaktig främst med hänsyn till närheten till underställda chefer. En lokalisering till Strängnäs underlättar en snabb och smidig övergång till kris- och krigsförhållanden.

En stor del av verksamheten i fred utgörs av krigsplanläggning och mobiliseringsförberedelser. Med hänsyn till underställda och samverkande myndigheters lokalisering leds denna verksamhet bäst från den centrala delen av militärområdet.

Den nya militärområdesstaben kan lokaliseras till Strängnäs utan investeringskostnader. I Karlstad skulle dock krävas vissa investeringar. Här till kommer att driftkostnaderna där skulle bli högre än för Strängnäsalternativet. I dessa inräknas resekostnader som torde bli avsevärt större vid en lokalisering till Karlstad.

Personalförsörjningsfrågorna är i detta sammanhang viktiga. En lokalisering till Strängnäs bedöms sammantaget medföra minst förändringar för personalen vid berörda staber. Rekryteringsmöjligheterna bedömer jag vara i stort sett likvärdiga. En lokalisering till Strängnäs underlättar dock rekryteringen av marin- och flygvapenpersonal.

Med hänsyn till ledningsförhållandena och kostnadsaspekten bör militärområdesstaben enligt min mening lokaliseras till Strängnäs.

Behovet av samverkan med militärområdesstaben är en viktig fråga när det gäller lokaliseringen av militärområdesförvaltningarnas ledningsenheter. Med minskande staber, produktionsledningssystemets utveckling och en ökad övningsverksamhet ökar betydelsen av samverkan mellan militärområdesstab och förvaltningar. Detta innebär enligt min mening att ledningsenheterna för militärområdesförvaltningarna bör samlokaliseras med militärområdesstaben.

Detta innebär visserligen att konsekvenserna för personalen blir något större än vid en lokalisering av förvaltningarna till Enköping. Jag bedömer dock att de framtida rekryterings- och bemanningsmöjligheterna i Strängnäs är tillfredsställande.

**Min bedömning:** Det är väsentligt att sådana åtgärder vidtas som bidrar till att myndigheternas personalbehov tillgodoses samtidigt som också personalens krav och önskemål i största möjliga utsträckning beaktas. Det principavtal som slutits mellan parterna om föråner för arbetstagare som berörs av omorganisationen av försvarsmakten är en sådan åtgärd.

**Skälen för min bedömning:** All personal inom armén kommer på något sätt att påverkas av de förändringar som jag föreslagit.

Överbefälhavaren har, som också försvarskommittén redovisar, som sin övergripande inriktning angett att de anställda – militära och civila – som vill stanna kvar skall få arbetsuppgifter, om än i vissa fall förändrade sådana, inom försvarsmakten, förutsatt att man är beredd att flytta till den ort där arbete finns. Eftersom huvuddelen av personalen enligt överbefälhavaren kommer att behövas i den förändrade organisationen blir konsekvenserna i första hand ett behov av att omfördela försvarsmaktens personal.

Försvarets personalnämnd (FPN) har på regeringens uppdrag analyserat konsekvenserna för de anställda vid ett genomförande av överbefälhavarens förslag i FU 88. FPN:s redovisning har även ställts till försvarskommitténs förfogande.

Nämnden anser att det omedelbara behovet av inomverksutbildad personal med yrkeserfarenhet är den allvarligaste och mest svårbemästrade konsekvensen av överbefälhavarens förslag. Däremot bedömer FPN att överbefälhavarens förslag gynnar den långsiktiga personalförsörjningen. Möjligheterna till arbete för övertaliga och medflyttande bedöms vara relativt goda under den närmaste tiden.

FPN framhåller efter analys av de sociala och ekonomiska konsekvenserna att den viktigaste åtgärden för att stimulera till den nödvändiga personalrörligheten är att bereda den medflyttande makan/maken ett arbete på den nya bostadsorten.

FPN föreslår därutöver ett antal åtgärder för att underlätta den personalrörlighet som behövs.

Av FPN:s redovisning kan utläsas att vid de myndigheter som berörs av de förändringar jag tidigare föreslagit är ca 1 600 militära och ca 1 100 civila tjänstemän anställda.

Jag kan konstatera att utöver föreslagna förändringar i grundorganisationen även förändringar av utbildningssystemet, nya ledningsprinciper m. m. medför konsekvenser för personalen. Detta understryker ytterligare betydelsen av aktiva åtgärder inom personalområdet både vad avser anställd och värnpliktig personal.

Det nuvarande gynnsamma arbetsmarknadsläget gör det önskvärt att föreslagna förändringar genomförs skyndsamt.

Man bör medge stor valfrihet för personalen när det gäller flyttning till

nya orter. Detta bör öka möjligheterna att få behålla personalen. Den nuvarande vakanssituationen underlättar de enskildas valfrihet.

Prop. 1989/90: 9

Arbetsmarknadens parter på det statliga området slöt den 15 juni 1989 ett principavtal om vissa förmåner för arbetstagare som berörs av eventuella beslut om omorganisation av försvarsmakten. Enligt avtalet kan den som omstationeras och med sitt hushåll flyttar till den nya stationeringsorten under vissa förutsättningar få omlokaliseringsstöd i form av ett engångsbelopp och ersättning för de faktiska flyttkostnaderna. Myndigheterna får också möjlighet att vidta åtgärder för att medflyttande maka, make eller sambo skall kunna få arbete på den nya orten.

## 7 Vissa förmåner till värnpliktiga

**Mitt förslag:** De värnpliktiga som deltar i försök med förkortad grundutbildning får vid uttryckning förlängt familjebidrag i 30 dagar, om tjänstgöringen har pågått minst 135 dagar i en följd.

**Skälen för mitt förslag:** Enligt familjebidragslagen (1978:520) skall värnpliktiga som får familjebidrag eller bostadsbidrag under grundutbildning få dessa bidrag i ytterligare 30 dagar efter uttryckningen, om tjänstgöringen har pågått minst 180 dagar.

Avsikten med detta förlängda bidrag är att underlätta anpassningen till de ekonomiska omständigheterna efter uttryckningen.

Motsvarande bestämmelser bör gälla de värnpliktiga som deltar i försöken med förkortad grundutbildning. Jag förordar därför att denna kategori vid uttryckningen får förlängt familjebidrag i 30 dagar, om tjänstgöringen har pågått i minst 135 dagar.

För att genomföra vad jag nu anfört krävs det lagstiftning. Eftersom det rör värnpliktiga som omfattas av försök enligt lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga bör bestämmelser om förlängt familjebidrag tas in i denna lag. Ett förslag till lag om ändring i lagen om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga har upprättats inom försvarsdepartementet. De föreslagna ändringarna är sådana att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

## 8 Övriga försvarsgrenar

### 8.1 Marinens utbildningssystem

**Mitt förslag:** Grundutbildningen av värnpliktiga vid kustartilleriet förlängs med 15–30 dagar för vissa kategorier värnpliktiga och med ca 100 dagar för vissa andra kategorier. För huvuddelen av kustartilleriets värnpliktiga reduceras repetitionsutbildningstiden. Utbildningstiden för s. k. depåvärnpliktiga inom marinen minskas från 10 till 7,5 månader.

**Överbefälhavarens förslag:** Överensstämmer med mitt förslag. Även chefen för marinens förslag överensstämmer med mitt förslag utom så vitt avser grundutbildningstiden för depåvärnpliktiga (H-värnpliktiga).

**Skälen för mitt förslag:** I 1987 års totalförsvarsproposition (prop. 1986/87:95 s. 79–80) föreslog regeringen riksdagen att marinens utbildningssystem skulle ändras så att det tillgodosåg ökade beredskapskrav och gav en förbättring av förbandsutbildning och samträning. Riksdagen godtog regeringens förslag (FöU 1986/87:11, rskr. 310).

I propositionen om verksamhet och anslag för det militära försvaret m. m. under budgetåret 1989/90 (prop. 1988/89:80 s. 56–57) föreslog regeringen bl. a. vissa ändringar i värnpliktslagen (1941:967) med anledning av införande av nytt utbildningssystem för flottan. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionen (FöU 1988/89:12, rskr. 149).

Chefen för marinen och överbefälhavaren har i skrivelser till regeringen (ÖB skr. 1989-06-22 PersP 221:62446) föreslagit ändringar i kustartilleriets utbildningssystem och vissa övergångsbestämmelser i flottans.

Såsom överbefälhavaren och chefen för marinen föreslagit bör av beredskapsskäl ett begränsat antal värnpliktiga inom marinen vid förband med ubåtsskyddsuppgifter få kallas in till krigsförbandsövning om ca 30 dagar i direkt anslutning till grundutbildningen. Det ankommer på regeringen att närmare bestämma om detta.

De föreslagna ändringarna i kustartilleriets utbildningssystem medför en förlängd grundutbildning för vissa kategorier värnpliktiga med 15 till 30 dagar och med ca 100 dagar för meniga kategori E som inte tagits ut till befattningar i kustjägarförband. Dessa har tidigare tillhört flottan och tagits ut till tjänstgöring med stöd av de bestämmelser om utbildningstid som gäller för flottan. De skall nu föras över till kustartilleriet, varför en förlängning av tiden är nödvändig. Samtidigt minskas skyldigheten att fullgöra repetitionsutbildning från fem till fyra krigsförbandsövningar. Även tiderna för varje krigsförbandsövning förkortas. Jag anser att de föreslagna förändringarna bör genomföras. Ändringarna föreslås tillämpas för värnpliktiga som påbörjar sin grundutbildning fr. o. m. budgetåret 1991/92.

Som jag har redovisat i det föregående (§. 15) har försvarskommittén föreslagit att grundutbildningen av depåvärnpliktiga (H-värnpliktiga) inom armén även fortsättningsvis skall vara 7,5 månader. Överbefälhavaren har föreslagit att också H-värnpliktiga inom marinen skall ha denna

grundutbildningstid. Detta innebär att grundutbildningen för marinens H-värnpliktiga minskas med ca 70 dagar. Chefen för marinen har däremot föreslagit att grundutbildningstiden för H-värnpliktiga förlängs med 40 till 80 dagar. Jag biträder överbefälhavarens förslag.

Enligt överbefälhavarens förslag kan också bestämmelserna i värnpliktslagen om särskilda utbildningstider för tekniker vid kustartilleriet tas bort. Även bestämmelserna om att en krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan får delas upp i högst fyra delövningar kan enligt överbefälhavarens förslag tas bort. Jag biträder överbefälhavarens förslag i denna del.

Vad jag anfört i detta avsnitt kräver ändringar i 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967). Riksdagen har som nämnts nyligen beslutat om ändring i 27 § 1 mom. värnpliktslagen. Denna lagändring träder inte i kraft förrän den 1 juli 1991 (SFS 1989:403). De ytterligare ändringar i paragrafen som nu behöver göras bör därför utformas som en lag om ändring i lagen (1989:403) om ändring i värnpliktslagen (1941:967). Ett sådant lagförslag har upprättats inom försvarsdepartementet. Ändringarna är sådana att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

## 8.2 Marinens utbildningskapacitet

**Min bedömning:** Utbildning av territorialförsvarsvärnpliktiga genomförs inom marinen och därmed tillvaratas marinens utbildningskapacitet.

**Försvarskommitténs förslag:** Överensstämmer med mitt förslag vad gäller marinens utbildningskapacitet.

**Skälen för min bedömning:** Som jag har angivit i det föregående (s. 19) anser försvarskommittén liksom överbefälhavaren att överkapaciteten på utbildningsplatser i marinens grundorganisation bör utnyttjas i syfte att ytterligare sprida grundutbildningen till viktiga områden. Jag delar denna uppfattning.

Marinen hade under budgetåret 1987/88 en utbildningsvolym om ca 6 200 värnpliktiga. För budgetåret 1990/91 planeras en utbildning av 5 700 värnpliktiga. Antalet befäl är i stort sett detsamma under denna period. Ytterligare minst ca 500 värnpliktiga bör alltså kunna utbildas inom marinen. Enligt min mening bör denna överkapacitet utnyttjas för utbildning av territorialförsvarsförband eller för annan utbildning som överbefälhavaren finner lämplig. Ansvar för denna utbildning bör i enlighet med överbefälhavarens förslag övertas av marinens myndigheter.

Utbildningen bör påbörjas snarast möjligt och senast under budgetåret 1991/92 för att minska antalet värnpliktiga som får påbörja sin grundutbildning lång tid efter inskrivningen (det s. k. kvarståendeläget). Ett tidigt utnyttjande av överkapaciteten inom marinen för de ändamål som jag har förordat innebär vidare att nyinvesteringarna inom försvarsmakten kan begränsas, även om förslaget innebär smärre investeringar och flyttning av

viss nuvarande utbildning inom marinen. Den personal som berörs av omstruktureringen inom armén kan erbjudas anställning även vid marinen förband.

### 8.3 Flygvapnets utbildning av territorialförsvarsvärnpliktiga m. m.

**Mitt förslag:** Utbildningstiden för s. k. depåvärnpliktiga inom flygvapnet minskas från 11 till 7,5 månader. Utbildning av territorialförsvarsvärnpliktiga genomförs även inom flygvapnet.

**Skälen till mitt förslag:** Som jag redovisat i det föregående (s. 15) har försvarskommittén föreslagit att grundutbildningen för bevaknings- eller depåvärnpliktiga (H-värnpliktiga) inom armén även fortsättningsvis skall vara 7,5 månader. Överbefälhavaren har föreslagit att marinens H-värnpliktiga skall utbildas under samma tid. Av rättviseskäl bör därför även depåvärnpliktiga i flygvapnet ha denna grundutbildningstid. Vad jag nu har anfört kräver ändringar i värnpliktslagen. Av skäl som har angetts tidigare (avsnittet 8.1) måste ändring göras i den av riksdagen nyligen beslutade lagen (1989:403) om ändring i värnpliktslagen.

I krigsorganisationen finns värnförband ur armén vid flygbaser och stridsledningsanläggningar. Enligt min mening bör flygvapnets myndigheter ta över ansvaret för utbildningen av dessa territorialförsvarsvärnpliktiga, för att säkerställa att de får samträning och miljökunskap.

## 9 Granskning av planeringssystemet

**Min bedömning:** Försvarskommitténs förslag till fortsatt utveckling av planeringssystemet kräver inte några ställningstaganden eller beslut från riksdagen. Det bör vara en uppgift för regeringen att förbättra planeringen, främst genom att tydligare ange mål, klarlägga ansvar och lägga ökad vikt vid uppföljning och analys av i vilken utsträckning målen nåtts.

**Försvarskommitténs överväganden och förslag:** Överensstämmer i stort med min bedömning.

**Skälen för min bedömning:** Jag har tidigare redogjort för problemen med den bristande säkerheten i försvarets planering. Jag har också anmält att 1988 års försvarskommitté fått i uppgift att tidigt granska totalförsvarets planeringssystem och lämna förslag till förändringar i systemets utformning eller andra förändringar som behövs för att öka säkerheten och

Kommittén har begränsat sin granskning till frågan om hur statsmakterna får underlag för och fattar beslut om försvarets utveckling samt om hur besluten sedan tillämpas. Endast förhållanden som har direkt betydelse för planering och styrning på statsmakternas nivå har behandlats.

Kommittén har å andra sidan inte begränsat sin granskning till de formella delarna i planeringssystemet. Även andra förhållanden diskuteras såsom organisation, ansvarsförhållanden, institutionella intressen och kompetens.

Kommittén anser att en väsentlig förklaring till bristerna i försvarsplaneringen är sådana faktorer som har att göra med att planeringen till del blir ett *förhandlingsspel mellan statsmakterna och myndigheterna*. Enligt kommitténs mening är det angeläget att stärka incitamenten för alla berörda att agera på ett sätt som främjar försvarets samlade förmåga att lösa sina krigsuppgifter.

Kommittén har vidare funnit att det på alla nivåer i planeringsprocessen finns en rad incitament för att *uppskatta kostnader för lågt*. Vidare konstateras att *uppföljning och utvärdering haft ett svagt genomslag*. Statsmakternas möjligheter och förmåga att följa upp tidigare beslut och hur de genomförts har varit begränsade.

En ytterligare orsak till den bristande säkerheten anger kommittén vara den svaga kopplingen mellan beslut om olika investeringar och försvarets förmåga att lösa sina uppgifter.

Kommitténs granskning av planeringsprocessen har visat att olika medverkande har skilda uppfattningar om vad som orsakat bristerna i planeringen. Förhållandena är synnerligen komplexa och en detaljrad redovisning av vad som skett saknas ofta eller är mycket svårtillgänglig.

Kommittén sammanfattar i tio punkter förslagen till åtgärder för att förbättra säkerheten i planeringen. Kommittén föreslår

- att ansvarsförhållanden görs tydligare i planering och genomförande av försvarsbesluten,
- att regeringen i anvisningarna för programplaneringen inför ett försvarsbeslut begär att myndigheterna redovisar förslag, med fullt ekonomiskt ansvar för realiserbarheten, till hur totalförsvarets olika delar kan lösa olika angivna uppgifter,
- att myndigheterna före statsmakternas beslut ges tillfälle att redovisa konsekvenserna av förändringar som gjorts i inlämnade planer,
- att regeringen med kraft fullföljer den inledda satsningen på uppföljning och kontroll. Regeringen bör löpande delge riksdagen resultatet av sin uppföljning och kontroll, främst avseende genomförandet av försvarsbesluten samt krigsorganisationens status och utveckling,
- att försvarsdepartementet tillsammans med berörda myndigheter utvecklar förmågan att formulera mål i operativa termer för militärt försvar och att utarbeta mål för olika funktioner inom civilt försvar. Dessa mål bör sedan utnyttjas för styrning, uppföljning och kontroll,
- att regeringen ger överbefälhavaren i uppdrag att som ett komplement till sina framtidsbedömningar och som en utgångspunkt för försvarsbesluten redovisa krigsorganisationens status och förmåga att lösa sina

uppgifter mot bakgrund av den militära utveckling som faktiskt skett i omvärlden,

- att regeringen ger överstyrelsen för civil beredskap i uppgift att redovisa den civila beredskapens status och förmåga att lösa sina uppgifter mot bakgrund av hur samhällets sårbarhet och anpassningsförmåga faktiskt utvecklas,
- att regeringen ger överstyrelsen för civil beredskap i uppgift att kartlägga hur beredskapsaspekter kan behandlas vid viktigare sektorsbeslut som kan förväntas under den kommande försvarsbeslutsperioden,
- att regeringen begär att myndigheterna i programplanerna anger osäkerheter och hur de genom reserver eller på annat sätt har planerat för att kunna hantera dem samt,
- att regeringen begär att myndigheterna redovisar vilka åtgärder de vidtagit för att allmänt sett öka säkerheten i sin egen planering och vilka åtgärder de eventuellt föreslår att statsmakterna därutöver bör vidta för detta ändamål.

För en närmare redovisning av kommitténs överväganden och förslag hänvisas till kommitténs betänkande Arméns utveckling och försvarets planeringssystem (SOU 1989:46 s. 95–110).

Jag kan i huvudsak instämma i försvarskommitténs bedömningar av mekanismerna bakom den bristande säkerheten i planeringen. Förhållandena är komplexa och det är naturligt att olika aktörer har delvis skilda åsikter om orsaken till bristerna. Det finns heller inga enkla lösningar på de beskrivna problemen. Jag vill i sammanhanget peka på den stora betydelsen av faktorer som sammanhänger med individers och organisationers olika särintressen liksom på faran att förenkla alla oförutsedda kostnadsökningar till en fråga om dålig planering. Den ökade kunskap som kommittén utvecklat om förutsättningar och möjligheter för en bättre planering är värdefull i det fortsatta arbetet med styr- och uppföljningssystemen inom totalförsvaret.

Jag kan i huvudsak också instämma i kommitténs förslag till åtgärder. Ingen av dessa kräver enligt min mening riksdagens ställningstagande eller beslut för att kunna genomföras. Det ankommer på regeringen att i den fortsatta utvecklingen av styr- och uppföljningssystemen beakta vad kommittén har föreslagit. Den huvudsakliga inriktningen av detta arbete har tidigare redovisats för riksdagen (prop. 1988/89:80, s. 7–8) och innebär bl. a. ökad tonvikt vid verksamhetsanalys och resultatuppföljning. Arbetet är samordnat med motsvarande utveckling för statsförvaltningen i övrigt (prop. 1987/88:150, bil. 1). Jag vill med anledning av kommitténs förslag beröra några enligt min mening särskilt viktiga punkter.

När det gäller *den civila delen av totalförsvaret* vill jag understryka betydelsen av det nya system med en mera sammanhållen planering för totalförsvarets civila del som infördes med 1987 års försvarsbeslut och inom vilket överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) har en viktig roll. Härigenom har förutsättningarna att uppnå balans inom den civila delen av totalförsvaret förbättrats. Det är nu angeläget att arbetet med att öka samordningen fullföljs och ges ytterligare tyngd. Vidare är det angeläget att

beredskapsfrågorna uppmärksammas bättre, och får en bättre planering än hittills inom olika sektorer i samhället.

Jag vill vidare understryka vad kommittén har anfört om problemen med styrningen av totalförsvarets civila del. Problemen sammanhänger med att denna avser samhället i sin helhet och att finansieringsvägar, beslutsformer och påverkansmöjligheter är långt mer mångfacetterade än i den militära organisationen. Formerna för styrning måste därför anpassas till de olika beredskapsfunktionernas speciella villkor. Det är vidare väsentligt att beredskapsfrågorna hanteras av de ansvariga inom respektive funktion med insikt om funktionernas förhållanden.

Samtidigt har ÖCB sin roll att inrikta beredskapsåtgärderna och samordna dessa så att balans uppstår inom den civila delen av totalförsvaret. Jag vill här erinra om, vilket kommittén också påpekar, att ÖCB har i uppdrag att pröva vilka möjligheter som kan finnas att vid planeringen av samhällets utveckling ta sådana hänsyn att samhällets sårbarhet minskar och förmågan att svara mot behoven av beredskap ökar. Detta brukar kallas för beredskapshänsyn i samhällsplaneringen (BIS).

Det är enligt min mening viktigt att målen för de olika funktionerna preciseras och prioriteras på ett sätt som är relaterat till uppgifterna i stort för den civila delen av totalförsvaret. Jag delar således kommitténs bedömning att såväl statsmakterna som ÖCB bör utveckla sin förmåga att samordna verksamheten och att utvärdera den mot en beslutad inriktning. Erfarenheterna visar att det även inom detta område är angeläget med en ökad satsning på uppföljning och kontroll från statsmakternas sida.

Kommittén har övervägt att förkorta *försvarsbeslutsperiodens längd* från nuvarande fem år men inte funnit tillräckliga skäl för en ändring. Förutsättningen är dock att regeringens successiva uppföljning och återredovisning till riksdagen förbättras. Jag delar denna kommitténs uppfattning men vill tillägga att det får betraktas som naturligt att under en försvarsbeslutsperiod i vissa avseenden ändra beslutets inriktning eftersom de ursprungliga förutsättningarna till del ofta ändras, även med en god säkerhet i planeringen. Vidare är det regel att planeringen inom den civila delen av totalförsvaret påverkas av beslut som successivt fattas inom andra sektorer och som berör samhällets utveckling. Hänsyn måste tas till den faktiska samhällsutvecklingen och justeringar ske i samband med den årliga programplaneringen.

*Ansvarsförhållandena* bör på alla nivåer göras tydligare för besluts genomförande. Härvid bör uppgifter eller villkor få ändras endast om resursbehovet för verksamheten samtidigt beaktas. Kommittén resonerar här i termer av "offerter" och "kontrakt". Jag anser att det är en viktig uppgift i närtid att försöka bättre definiera olika parter åtaganden och innebörden av att ta det fulla ansvaret för att planerad verksamhet kan genomföras på givna villkor.

Kommittén betonar behovet av att utveckla *incitamenten för en god planering*. Enligt min uppfattning är en förbättrad uppföljning och analys av genomförd verksamhet, och en återföring av denna information i planeringen, en av grundstenarna för att utveckla sådana incitament. Här återstår ännu mycket arbete.

Även med en god planering kommer *osäkerheter att kvarstå*. Kommittén pekar för det militära försvaret på betydelsen av att diskutera och redovisa osäkerheter öppet och att i planeringen utveckla och använda olika metoder för att gardera sig mot kostnadsökningar, bl. a. genom att avsätta reserver. Enligt min mening finns inte tillräckligt underlag för att nu ta ställning till frågan om reserver. Jag anser vidare att en, generellt sett, förbättrad ekonomisk kompetens vid försvarets myndigheter och förband bör kunna bidra till en ökad säkerhet i planeringen.

Enligt direktiven bör 1988 års försvarskommitté kostnadsberäkna sina förslag. Jag vill i detta sammanhang påminna om att jag i propositionen om verksamhet och anslag för det militära försvaret m. m. under budgetåret 1989/90 (prop.1988/89:80, s.21) framhållit att jag förutsätter att kommittén i sitt fortsatta arbete gör en egen bedömning av den faktiskt uppnådda säkerheten i planeringen inför nästa försvarsbeslut och låter den bedömningen påverka sina förslag till ställningstaganden till planeringen.

Utvecklingen av styrsystemen för totalförsvaret är en fortgående process. En rad åtgärder inom området har igångsatts eller avses genomföras för att anpassa styrningen inom försvaret till moderna ledningsprinciper, t ex. utvecklingen av produktionsplaneringen inom försvarsmakten. Enligt min uppfattning är det som kommittén nu föreslår väl i linje med det pågående utvecklingsarbetet av styr- och uppföljningsformerna för hela totalförsvaret.

## 10 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som jag har angett för förändringar i arméns grundorganisation (avsnitt 4) och för operativ ledning (avsnitt 5),
2. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1989:403) om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1989:402) om försök med förkortad grundutbildning av värnpliktiga.

Jag hemställer vidare att regeringen bereder riksdagen tillfälle att

4. ta del av vad jag har anfört om arméns utbildning och förbandsomsättning (avsnitt 3), personalkonsekvenser (avsnitt 6), marinen och flygvapnets utbildning (avsnitt 8) och totalförsvarets planeringssystem (avsnitt 9).

## 11 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens hemställan och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och det ändamål som han har hemställt om.

I direktiven (Dir. 1988:87) för 1988 års försvarskommitté anför föredragande statsrådet bl. a. följande:

”Jag har vid analysen av redovisat underlag från överbefälhavaren, programplan 1989 – 92 avseende det militära försvaret och försvarsmaktsutredning 88, funnit att förutsättningarna för att genomföra 1987 års försvarsbeslut förändrats ytterligare och att det därför finns anledning att tidigare lägga nästa försvarsbeslut till 1991. Det är emellertid angeläget att förslag till riksdagen i vissa frågor kan lämnas redan under år 1989. Med hänsyn till de redovisade frågornas vikt är det angeläget att tidigt säkerställa det parlamentariska inflytandet. Jag förordar därför att en parlamentariskt sammansatt kommitté nu tillkallas.

Kommittén bör granska de förslag som överbefälhavaren redovisade den 30 september 1988. Kommittén bör därvid överväga och lämna förslag

Till inriktning och utveckling av armén främst avseende förbandsomfattning, utbildningssystem och fredsorganisation samt krigsorganisationen i den omfattning som behövs för dessa överväganden samt i vissa organisationsfrågor inom övriga huvudprogram.

Kommittén bör i anslutning till sina förslag till utformning av fredsorganisationen inom det militära försvaret ange de åtgärder som behövs för att myndigheternas behov av personal skall kunna tillgodoses.

Kommitténs förslag i dessa delar bör lämnas senast den 15 juni 1989.”

Vidare anføres i direktiven följande:

”Jag framhöll i 1987 års försvarsbeslutsproposition (prop. 1986/87:95, s. 56) att erfarenheterna från de senaste försvarsbeslutsperioderna hade visat på betydande osäkerheter i planeringen. Det är ofrånkomligt att i synnerhet långsiktiga planer innehåller ett visst mått av osäkerhet, men det är angeläget att säkerheten ökas väsentligt i det fortsatta arbetet med försvarsplaneringen.

Kommittén bör därför tidigt i sitt arbete granska totalförsvarets planeringssystem och därvid särskilt belysa de mekanismer som medförde att det underlag som ställdes till 1984 års försvarskommittés förfogande var så bristfälligt, främst beträffande det militära försvaret. Kommittén bör utifrån sin analys lämna förslag till förändringar i planeringssystemets utformning och även föreslå åtgärder utöver förändringar i planeringssystemet som behövs för att öka säkerheten och stabiliteten i planeringen.

Kommitténs förslag i dessa delar bör lämnas senast den 15 juni 1989.”

---

Kommitténs uppgift enligt direktiven har således varit att i ett första skede, med redovisning senast den 15 juni 1989, överväga och lämna förslag rörande dels frågor om arméns freds- eller grundorganisation, utbildningssystem, m. m., dels totalförsvarets planeringssystem. I föreliggande betänkande behandlas arméfrågorna i kapitlen 1–7 medan planeringssystemfrågorna behandlas i kapitel 8 samt i till betänkandet fogad bilaga.

I betänkandets inledande kapitel återges huvuddragen i den säkerhets-

och försvarspolitiska grunden för 1987 års försvarsbeslut såsom ram för den fortsatta framställningen. Därefter redovisas den historiska bakgrunden till nu föreliggande beslutsläge avseende frågorna om arméns grundorganisation, m. m. genom en översikt över viktigare överväganden och förslag i olika sammanhang under perioden från 1982 års försvarsbeslut och fram till dagsläget.

Tillbakablicken ger en utgångspunkt och en referensram för framställningen i kapitel 3 rörande grunder och utgångspunkter för denna kommittés överväganden och förslag såsom de redovisas i föreliggande betänkande. Härvid konstaterar kommittén att det är möjligt och angeläget att i detta skede – inte minst av besparingsskäl – redovisa förslag till bl. a. förändringar i arméns grundorganisation, som underlag för ett riksdagsbeslut senare detta år, utan att därmed föregripa senare ställningstaganden till krigsorganisationen.

Vidare redovisar kommittén i detta kapitel sina skäl för att inte kunna godta överbefälhavarens förslag att 2,5 månader accepteras som grundutbildningstid för vissa värnpliktiga. I de överväganden som redovisas bejakar kommittén att en ökad differentiering av värnpliktstiden med hänsyn till krigsuppgiften är möjlig och anser sig kunna förutsätta, som grund för nu aktuella ställningstaganden, att en grundutbildningstid om minst fem månader för vissa värnpliktiga utgör en hållfast utgångspunkt. Främst på principiella grunder avvisas emellertid 2,5 månader som kortaste grundutbildningstid i vårt värnpliktssystem.

Såsom ytterligare förutsättning och referensram för den fortsatta framställningen redovisas i kapitel 3 översiktligt arméns krigsorganisation, idag och med de förändringar inför framtiden som skulle följa av överbefälhavarens nu aktuella förslag.

I kapitel 4 redovisar kommittén sina överväganden och förslag rörande arméns utbildnings- och förbandsomsättningssystem. Framställningen tar upp frågor rörande utbildningens mål, principer för utbildnings- och förbandsomsättningssystemet, grundutbildning – inkl. den årliga grundutbildningskontingenten, grundutbildningens längd, utbildning av värnpliktiga läkare och olika utbildningsalternativ – repetitionsutbildning, befälsutbildning och beredskap.

Beträffande utbildningens mål konstaterar kommittén inledningsvis, mot bakgrund av den allmänna värnplikten och övriga pliktlagar som grund för försvarsmaktens personalförsörjning, att dessa är att skapa och vidmakthålla krigsförband med förmåga att lösa sina krigsuppgifter direkt efter mobilisering samt att utbildningen skall vara organiserad på ett sådant sätt att erforderlig beredskap kan upprätthållas. Med denna utgångspunkt redovisas, med biträdande av överbefälhavarens förslag, olika utbildningsmål för olika typer av förband.

I kapitlet förs en ingående diskussion om sambandet mellan utbildningssystem och förbandsomsättningssystem. Redovisningen utmynnar i ställningstagandet att det är den värnpliktiges och krigsförbandets förmåga att lösa sina krigsuppgifter samt de lokala produktionsförutsättningarna som bör vara styrande för utformningen av förbandsomsättningssystemet, vilket därför bör vara flexibelt till sin karaktär.

I sin redovisning av frågor rörande den årliga värnpliktskontingenten understryker kommittén, bl. a. med hänvisning till Statistiska Centralbyråns senaste befolkningsprognos, det angelägna i att ansträngningarna fortsätter att snarast möjligt uppnå den önskvärda balansen i det s. k. kvarståendeläget. Samtidigt betonas att det är kravet på att ge de värnpliktiga en effektiv och meningsfull utbildning som måste vara styrande för den årliga grundutbildningskontingentens storlek. I övrigt redovisar kommittén i detta sammanhang sin syn på erforderlig utbildningstid för olika kategorier värnpliktiga.

Sammantaget innebär kommitténs förslag förändringar i förhållande till dagens system främst med avseende på en ökad differentiering i fråga om såväl grundutbildning som repetitionsutbildning, direktrekrytering till viktigare territorialförsvarsförband, samt värnpliktiga läkares grundutbildning. Beträffande repetitionsutbildningen föreslås förutom en ökad differentiering bl. a. införande av s. k. befattningsövningar för chefer och specialister. Kommittén redovisar vidare åtgärder för att beredskapskraven skall innehållas. Enligt kommitténs mening bör detta ske främst genom ianspråktagande av värnpliktiga under grundutbildning för försvarsområdesförband. Kommittén konstaterar att det samlade förslaget till förändringar i utbildningssystemet är omfattande och får stor betydelse för berörd personal och de värnpliktiga.

I kapitel 5 redovisar kommittén sina överväganden och förslag avseende erforderliga förändringar i arméns grundorganisation. Kommittén konstaterar att föreslagna förändringar siktar till att få en armé som är bättre ägnad att möta dagens och, framför allt, morgondagens uppgifter, detta emedan dagens organisation enligt kommitténs mening inte har anpassats till de krav på ändringar i utbildning, utrustning och ekonomiska förutsättningar som sedan åtskilliga år varit för handen. Vägledande vid utformningen av överväganden och förslag har, framhåller kommittén, varit strävan att — med bibehållande av handlingsfrihet inför senare ställningstaganden vad gäller krigsorganisationens utformning och storlek — främja största möjliga effekt i organisationen genom ett mer rationellt utnyttjande av befintliga resurser. Förslagen framförs, understryker kommittén, främst med syfte att frigöra resurser som kan användas för att förstärka viktigare funktioner och därigenom skapa en bättre balans mellan uppgifter och resurser.

Kommittén lämnar i kapitlets inledande avsnitt en ingående redovisning av de överväganden som väglett kommittén vid utformningen av sina förslag. Övervägandena avser dels allmänna principer för utformningen av arméns grundorganisation med avseende på dimensionering och geografisk lokalisering, dels styrande kriterier för valet av förband som — utgående från besparings- och effektiviseringskravet — föreslås avvecklas eller på andra sätt bli föremål för förändringar. Liksom i fråga om utbildningssystemet, m. m. utgör överbefälhavarens förslag i FU 88 och kompletterande utredningar grunden för kommitténs överväganden.

I fråga om de brigadproducerande regementena redovisar kommittén ställningstagandet att fyra etablissement kan och därför av besparingsskäl bör avvecklas. Vidare redovisas ställningstagandet — efter en slutlig vär-

dering av de 10 regementen/etablissement som därvid kan komma i fråga för avveckling — att I 3 i Örebro, I 17 i Uddevalla, I 11 i Växjö samt P 6 etablissement i Kristianstad bör avvecklas. Innebörden av dessa förslag med avseende på handlingsfriheten inför kommande ställningstaganden till krigsorganisationen anges i detta sammanhang. Det viktigaste motivet till att föreslå en avveckling även av P 6 etablissement är den väsentliga ytterligare besparing som härigenom erhålls.

Kommittén biträder principiellt överbefälhavarens förslag om en differentiering av försvarsområdesstabernas organisation. Vidare biträds att försvarsområdesstaber upprättas i Västmanlands och Kalmar län. Därigenom innehålls grundläggande krav på krigsplanläggning och stöd åt de frivilliga försvarsorganisationerna.

Beträffande specialtrupperna och arméns skolor syftar kommitténs, liksom överbefälhavarens, förslag till såväl kostnadsminskningar som rationalisering och effektivisering. Kommitténs förslag innebär sammanfattningsvis att

- Lv 7 i Luleå samlokaliseras med I 19/P 5 i Boden
- Ing 1 i Södertälje samlokaliseras med P 10/Fo 43 i Strängnäs
- T 3 i Sollefteå omlokaliseras inom orten till I 21/Fo 23 samt med en del till Boden

I dessa fall avvecklas etablissementen.

Beträffande T 4 i Hässleholm bibehålls en enhet för underhållsutbildning ingående i myndigheten P 2.

Följande skolor flyttas och uppgår i trupperna:

- InfOHS i Halmstad till Kvarn
- LvOHS i Göteborg till Norrtälje
- AIHS i Stockholm, artilleridel till Kristinehamn  
luftvärnsdel till Norrtälje  
ingenjördel till Eksjö  
signaldel till Enköping
- FrbS i Södertälje till Eksjö
- MotorS i Strängnäs till Skövde

Härutöver flyttas FN-skolan i Södertälje till Kungsängen.

Kommittén har, såsom framgår av direktiven, även haft till uppgift att behandla aktualiserade organisationsfrågor inom vissa övriga s. k. huvudprogram, nämligen i första hand huvudprogrammet Operativ ledning — lokaliseringsfrågor inom det genom riksdagsbeslut nyligen sammanslagna Mellersta militärområdet — samt vissa aspekter rörande marinen. Kommitténs överväganden och förslag i dessa frågor redovisas i kapitel 6.

När det gäller lokaliseringsfrågorna i Mellersta militärområdet föreslår kommittén att såväl den nya militärområdesstaben som militärområdesförvaltningarnas ledningar lokaliseras till Strängnäs. I fråga om marinen konstaterar kommittén — med hänvisning till chefens för marinen pågående arbete med att föreslå kostnadsminskningar inom lednings- och förbandsverksamheten — bl. a. att den av överbefälhavaren inför kommittén redovisade inriktningen med innebörd att samtliga marina utbildnings-

och ledningsförband bibehålls är förenlig med kommitténs förslag avseende arméns grundorganisation.

Kommittén har även haft till uppgift att redovisa förslag till åtgärder för att tillgose myndigheternas behov av personal. Kommittén redovisar härvid de personalåtgärder till följd av föreslagna organisationsförändringar som redovisats såväl av överbefälhavaren som försvarets personalnämnd och säger sig förutsätta att synen på personalen såsom försvarets viktigaste tillgång ligger till grund för den fortsatta utvecklingen inom hela försvarsmakten. Vidare framhålls bl. a. att de åtgärder som nu erfordras på personalområdet till följd av de omfattande förändringar som förestår måste syfta till att säkerställa personalförsörjningen både på kort och lång sikt.

I kapitel 7 redovisar kommittén även de regionala konsekvenser som organisationsförändringarna får. I detta sammanhang konstateras bl. a. att det är både önskvärt och möjligt att erbjuda den av förändringarna berörda personalen anställningar inom försvaret i andra delar av landet. Vidare konstateras att det nuvarande gynnsamma arbetsmarknadsläget gör det möjligt och önskvärt att föreslagna förändringar genomförs skyndsamt.

---

Kommitténs överväganden och förslag med avseende på dess andra delupdrag enligt direktiven i detta skede – granskningen av totalförsvarets planeringssystem – redovisas i kapitel 8. Som framgår av direktivredovisningen har i uppdraget härvid ingått att belysa brister i planeringen – särskilt i vad avser underlaget till 1984 års försvarskommitté – och att lämna förslag till förbättringar.

Kommittén konstaterar att 1984 års försvarskommitté förutsatte att besparingarna på driftkostnaderna i enlighet med 1982 års försvarsbeslut i huvudsak skulle kunna genomföras. 1983 års värnpliktsutbildningskommitté (VK 83) hade också lagt fram idéer om hur utbildningen av värnpliktiga skulle kunna effektiviseras och ge ytterligare besparingar efter 1987.

Överbefälhavaren tvingades successivt under utredningsarbetet inför 1987 års försvarsbeslut konstatera att allt mindre av besparingarna var realiserbara och redovisade också att han inte ansåg VK 83:s idéer om s. k. rullande utbildning genomförbara. Överbefälhavaren hann inte komma med något nytt förslag av strukturförändrande karaktär utan redovisade i sin programplan 87 – 92 att han avsåg att återkomma med ett beslutsunderlag i denna fråga under 1988.

Kort efter 1987 års försvarsbeslut stod det klart att den avsedda verksamheten inte kunde genomföras inom givna ramar. En viktig orsak härtill var felbedömningar beträffande driftkostnaderna inom lednings- och förbandsverksamheten. Även när det gäller utveckling och anskaffning av materiel, byggnader och anläggningar hade i många fall kostnader underskattats.

Enligt kommitténs uppfattning står en viktig förklaring till bristerna i planeringen att finna i hur parterna agerar i planeringsprocessen. Det finns tendenser bland såväl politiker som militära chefer att i besvärliga besluts- och avvägningssituationer söka rymma mer i planerna än vad som är realistiskt. Det finns organisatoriska bindningar och hänsyn som gör pro-

cessen trög. Planeringen präglas dessutom i viss mån av att den också utgör ett element i en förhandlingsprocess.

Enligt kommitténs mening är det angeläget att på olika sätt stärka incitamenten för parter och organisationer att agera på ett sätt som främjar försvarets samlade förmåga att lösa sina krigsuppgifter.

Detta kan bl. a. åstadkommas genom att ansvarsförhållanden görs tydligare. Försvarskommittén bör ta ställning till prioriteringar mellan olika uppgifter som försvaret skall kunna lösa och ange var ambitioner kan höjas eller minskas. Myndigheterna måste ta ansvar för att de enskilda åtgärder som de föreslagit för att nå de operativa målen går att genomföra inom angivna ramar och ramvillkor i övrigt.

Skulle vid genomförandet avvikelser utan acceptabla skäl göras från beslutad inriktning måste det anses vara en allvarlig belastning för berörda myndigheters ledning.

Statsmakterna bör förbättra sin förmåga till uppföljning och kontroll. Fokusering bör därvid ske på försvarets förmåga att lösa sina operativa uppgifter i kris och krig. Överbefälhavaren och överstyrelsen för civil beredskap bör redovisa den utveckling, som faktiskt skett i omvärldens stridskrafter och det svenska samhället av betydelse för totalförsvaret, och därvid redovisa totalförsvarets status och förmåga att lösa sina uppgifter.

Av myndigheterna bör begäras att de redovisar osäkerheter i planeringen och vilka åtgärder de genom reserver eller på annat sätt vidtagit för att möta osäkerheterna.

För att få en större förankring av beredskapsåtgärder i samhället bör sådana som avser en viss sektor behandlas också i anslutning till viktigare politiska beslut om sektorns utveckling.

Till betänkandet har fogats reservationer enligt följande:

- en gemensam reservation av ledamöterna Pär Granstedt, Ingvar Karlsson, Björn Körlof och Lars Tobisson ang. ordningsföljden i utredningsarbetet, långsiktig handlingsfrihet inför 1991 års försvarsbeslut, inriktning mot minst 21 brigader, bevarande av samtliga brigadproducerande landskapsregementen, enbrigadregementen, kort förbandsomsättning m. m. ;
- en reservation av ledamöterna Kerstin Ekman och Hans Lindblad ang. kvalitetsfrågor, ekonomisk inriktning på ca 20 brigader, utbildningstider och utbildningsförhållanden i övrigt, fredsorganisation, markfrågor och pliktlagar;
- en reservation av ledamoten Paul Cizuk ang. förbandstyper inom arméns grundorganisation, erforderliga förändringar, m. m.
- en reservation av ledamöterna Björn Körlof och Lars Tobisson ang. bibehållande av InfOHS i Halmstad;
- en reservation av ledamöterna Pär Granstedt och Ingvar Karlsson ang. lokalisering av miloförvaltningsledningarna i milo Mitt till Karlstad;
- en reservation av ledamoten Jan Jennehag ang. lokalisering av milostab och miloförvaltningsledningar i milo Mitt till Karlstad;

Propositionens huvudsakliga innehåll .....	1
Propositionens lagförslag .....	3
1 Inledning .....	7
2 Bakgrund .....	8
2.1 Arméns utveckling m. m. ....	8
2.2 Totalförsvarets planeringssystem .....	9
3 Arméns utbildning och förbandsomsättning .....	10
3.1 Bakgrund och allmänna överväganden .....	10
3.2 Utbildnings- och förbandsomsättningsystemet .....	12
3.3 Grundutbildning .....	13
3.4 Repetitionsutbildning .....	17
3.5 Beredskap .....	18
4 Förändringar i arméns utveckling .....	19
4.1 Brigadproducerande regementen .....	19
4.2 Specialtrupper .....	24
4.3 Skolor m. m. ....	28
4.4 Organisation och lokalisering av försvarsområdesmyndigheter	31
4.5 Vissa beräkningsgrunder .....	32
4.6 Regionalpolitiska konsekvenser .....	34
5 Operativ ledning .....	34
6 Personalkonsekvenser .....	36
7 Vissa förmåner till värnpliktiga .....	37
8 Övriga försvarsgrenar .....	38
8.1 Marinens utbildningssystem .....	38
8.2 Marinens utbildningskapacitet .....	39
8.3 Flygvapnets utbildning av territorialförsvarsvärnpliktiga m. m. ....	40
9 Granskning av planeringssystemet .....	40
10 Hemställan .....	44
11 Beslut .....	44
Bilaga Försvarskommitténs sammanfattning .....	45

